

GÖTEBORG

Säve 92

Svennsby

hällkista

Inv nr GAM 48921

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1967:12

Stina Andersson

RAPPORT ÖVER UNDERSÖKNINGEN AV
HÄLLKISTAN VID SVENNSBY

FYND rapporter 1971

Ark. Ark. Gbg. Kom.

RIKSANTIKVARIEÄMBETET
STATENS HISTORISKA MUSEUM
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Dnr 1062/72

Dnr 410/72/090

1 DEC. 1972

Göteborgs arkeologiska museum
GÖTEBORGZ

Riksantikvarieämbetet får meddela, att riksantikvarien vid före-
dragning den 10 oktober 1972

har beslutat, att fynden från undersökning av fornl. 18:92,

Säve sn, Göteborg, Bo, utförd av Stina Andersson

tillföres Göteborgs arkeologiska museum

Fynden har ~~ej~~^{XXXX} begärts av Eder.

~~Fynden jämte förteckning över dem kommer att översändas genom
Statens Historiska Museum.~~

Stockholm den 10 oktober 1972

För riksantikvarieämbetet

Margareta Biörnstad
Margareta Biörnstad

Bilagor

17.VIII 1971

115/71

G A M 18:92

Fynd No.	Vikt i g	Fyndbitantal	Tillstånd	Skelettdel	Art
178	1	1	vitbränt	revbenfragm.	djur?
179	1	2	"	benskärvor	obest.
236	1	4	"	benskärvor-smulor	"
242	2	8	"	benskärvor	"
257	< 1	1	"	benskärva	"
335	3	2	"	phalanx II-fragm. kanonbenfragm. (metatarsus, prox.)	nöt
		14	"	benskärvor	obest.
350	< 1	1	"	bensmula	"
413	1	1	"	övararmsbensfragm. (epicond.lat. humeri)	människa
		3	"	benskärvor-smulor	obest.
594			obrända	benrester i sand	"
605	< 1	2	vitbränt	benskärvor	"
621	< 1	1	"	benskärva	"
fel nr! 726	< 1	1	"	"	djur?
749	< 1	3	"	benskärvor-smulor	obest.
762	7	27	"	" "	djur?
769	1	1		krita?	ej ben
780	< 1	4	vitbränt	benskärvor-smulor	obest.

OBS! F 726 skall ej vara med
i denna lista. Härte vara
fel nr! (S.A.)

J. Lefvicksson

B-sanden under skrap.

GÖTEBORG
SAVE 92

(18:92) SVENSBY GÖTEBORG
HÄLLKISTA

18:92 SVENSBY GÖTEBORG HÄLLKISTA

Skadad senneolitisk hällkista, troligen i stensättning, omgiven av en kantkedja. Hällkistan hade använts för efterbegravning under brons- eller järnålder och var påbyggd med en småstenspackning utanför kantkedjan, troligen under folkvandringstid. Hällkistan var troligen omgiven av en folkvandringstida boplat.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Läge: Svensby 2:3, Säve, Göteborg.

Grävningsorsak: Stark skadegörelse av fornlämningen, som upprepade gånger plundringsgrävts de senaste åren.

Grävningstid: 21 augusti - 3 oktober 1967.

Antal timmar: ca 1 056 arkeologtimmar i fält och ca 30 grovarbets-
timmar.

Undersökt yta: 70 kvm

Platsledare: S Andersson, GAM.

NATURVETENSKAPLIGA BESTÄMNINGAR

Benbestämningar har utförts av fil.dr. J Lepiksaar vid Naturhistoriska museet i Göteborg. Samtliga ben har undersökts (Exkurs 1).

TOPOGRAFI

Fornlämningen¹⁾ låg på en liten barrskogsbevuxen platå (N-S), omedelbart öster om ett relativt högt berg, vid västra kanten av den långsmala nordsydgående dalgången vid Djupedal (fig 1, 2).

Hällkistan låg inom den östra bergigare delen av Hisingen, där öns flesta hällkistor ligger, på gränsen till den gravfältsrika nordvästra delen, som domineras av flacka lerslätter (fig 1, 15).

I närheten av hällkistan finns möjligen rester av en senneolitisk boplat²⁾. Vid plöjning i en åker några hundra meter sydväst om graven har påträffats bl a en slipad flintyx, en fragmentarisk skafthålsyx, samt några fragmentariska flathuggna flintredskap (fig 1). Föremålen befinner sig i markägarens ägo.

UTSEENDE FÖRE UNDERSÖKNING

Hällkista i omgivande stensättning (fig 16).

Stensättningen var rund, 9 m i diameter och 0,4 m hög och övertorvad. I sydväst, väster och norr fanns möjligen rester av en kantkedja, bestående av 0,1 - 0,3 m höga och 0,5 - 1 m långa stenar.

Hällkistan, som låg i stensättningens mellersta och södra del, var synlig till en längd av 4 m (NNO - SSV). Bredden var 2 m. I kistans västra långvägg syntes tre hällar (häll II, III, IV), 0,1 - 0,3 m höga och 0,3 - 0,9 m långa, i östra långväggen endast en häll (häll V), 0,1 m hög och 0,3 m lång. I södra kanten stod en 0,7 m hög, 0,65 m bred och 0,25 m tjock häll (häll I). Begränsningen mot norr var oklar.

I kistans södra del fanns en plundringsgrop, 1,1 x 0,7 m stor (NO-SV) och upp till 0,8 m djup (fig 19). Vid sidan av gropen låg uppkastad jord och sten. Gropen var grävd efter riksantikvarieämbetets fornminnesinventering 1964.

Fornlämningen var bevuxen med några hallon- och enbuskar samt några tallar.

TIDIGARE FYND

Enligt uppgift i Göteborgsinventeringen 1916 skall den dåvarande markägarens fader "för många år sedan" ha grävt i hällkistan. Han fann då tre skifferhängen (GAM inv.nr 6701, 6702, 6703).

Två av hängena är försedda med två koniskt borrarade hål från sidan, vilka går ihop med ett liknande hål från överkanten. Ett av dem har avrundat fyrsidigt tvärsnitt och ett närmast åttkantigt avrundat tvärsnitt. Det tredje hänget är platt med rektangulärt tvärsnitt och ett genomgående hål. Alla tre hängena har nederdelen utformad som en mejselliknande egg.

Enligt uppgift av den nuvarande markägaren hade hans far grävt i kistan och funnit en yxa av flinta och en yxa av sten med skaft-hål. Föremålen hade tidigare funnits på gården, men var nu förkomna.

ARBETSBESKRIVNING

I samband med utgrävningen av hällkistan (anläggning 1) framkom ett 15-tal små nergrävningar (anläggning 2 - 16). De låg under och utanför hällkistan. De flesta utgrävdes i sin helhet.

Eftersom mycket fynd, troligen boplatssfynd, framkom i utkanten av hällkistan och omedelbart utanför den och grävningen inte kunde utvidgas till att omfatta även denna boplat, grävdes endast tre provgropar utanför hällkistan för att kontrollera utbredningen av det fyndrika området.

Nivåerna i anläggningen angavs i förhållande till ett 0-plan, som låg vid den djupaste punkten på häll IX.

GRÄVNINGSIAKTTAGELSER

P r o v g r o p a r

(fig 2, fyndtabell 1)

Provgrop 1 grävdes norr om hällkistan i tidigare odlad, nu tall-skogsplanterad mark. Under ett 40 cm tjockt ploglager, bestående av humusfärgad sandig mo, som var något grusig i underdelen, fanns gul stenig grusig sand. Några bitar keramik, bränd lera och flinta påträffades (fynd 781).

Provgrop 2 grävdes i den skogiga, tidigare troligen ej odlade, sydsluttningen söder om hällkistan. Gropen grävdes endast ner till några stenar, som låg omedelbart under förnan och som möjligen utgjorde en stenpackning. Inga fynd påträffades.

Provgrop 3 grävdes strax söder om hällkistan i skogsmark. Under ett 15-20 cm tjockt lager av gråaktig mo (blekjord) påträffades några stenar, som möjligen utgjorde en stenpackning. Omedelbart under stenarna framkom en krukskärva och en bit bränd lera (fynd 782). Gropen grävdes ej djupare. Stenarna lades tillbaka.

Anläggning 1.

Anläggningen utgjordes av en hällkista (fig 4), som genom en låg häll var indelad i en kammare (A1) och ett förrum (A2). Större delen av förrummet och en stor del av kammaren var skadad genom plundringsgrävning. Kistan omgavs av en kantkedja av stora, tätt liggande klumpstenar. Mellan dessa och kistan fanns stenpackning (B), som helt eller delvis var yngre än själva hällkistan. Stenpackningen var på några ställen troligen omrörd vid senare plundringsgrävning. Anläggningen var tillbyggd, troligen under järnåldern, med en småstenspackning (C) utanför kantkedjan. I sydöstra delen var anläggningen troligen till största delen skadad utanför kistan. I övre delen av kammaren fanns en sekundärgrav (konstruktion 1 - fig 5 detalj).

K i s t a n . H ä l l a r n a i k a m m a r e o c h f ö r r u m .

(fig 3, 5, 9, 13, 14, 21 - 25, 28 - 31, fyndtabell 2)

Kistan var 4,3 m lång (N-S) och 1,4 - 1,7 m bred (inre mått). Den var delad i en kammare, som var 3,5 m lång och ett förrum, som var 0,8 m långt.

Kistans östra långvägg var den bäst bevarade och utgjordes av häll V, VI, XLVIII och VII. Längst i norr i vinkeln mot norra gaveln var väggen skadad. Där fanns endast en liten rest hällflisa (LII). Häll VI var avslagen. Roten stod på ursprunglig plats och överdelen stod lutande inåt kistan (fig 9). Kistans västra långvägg utgjordes av häll II, X, III, LVIII, IV, XLIV, IL samt XLIII, som stod i vinkeln mot norra gavelhällen. Väggen var starkt skadad i norra delen, där endast en liten hällflisa (IL) stod rest. Kistans långväggar hade möjligen, åtminstone delvis, bildats av dubbla vägghällar. I västra långväggens södra del stod en häll (X) i plundringsgropen parallellt med häll II och norr om den låg en häll (LIV) lutande i plundringsgropen. Denna hade troligen ursprungligen stått rest mellan häll IV och X, parallellt med häll III och LVIII (fig 3, 21). Den norra gaveln bildades av en enda stor häll (IX). I vinkeln mot östra långväggen hade troligen ursprungligen stått en mindre häll. Mot söder var kistan öppen med undantag av en rest häll (I) intill västra långväggen. Söder om häll V fanns nämligen spår av en nergrävning, troligen för en häll med stödstenar om-

kring (fig 3, 14). Ca 0,8 m norr om håll I stod en rest tvärhåll (XLVI), som avdelade kistan i en kammare och ett förrum (fig 3, 14, 21).

Hållarna i långsidorna var av växlande storlek, 0,6 - 1,3 m höga, 0,3 - 1,4 m breda och 0,1 - 0,25 m tjocka. De hade alla i stort sett plana in- och utsidor. Den norra gavelhållen (IX) var den största hållen, 1,4 m hög, 1,5 m bred och 0,1 - 0,3 m tjock. Håll I i söder var minst 1,4 m hög, 0,6 m bred och upp till 0,25 m tjock.

Håll V, VI och VII i östra långväggen och håll II, III och IV i västra långväggen hade alla i stort sett plana översidor i en ungefär jämn nivå, 1,25 - 1,3 m över 0-punkten i östra långväggen och 1,3 - 1,4 m över 0-punkten i västra långväggen (fig 13, 14, 22, 23). Den norra gavelhållen hade ojämn översida med högsta delen 1,4 m över 0-punkten (fig 13, 23, 24). Håll I i södra ändan var den högsta stenen med översidan 1,75 m över 0-punkten (fig 13, 17, 22, 23). De lägre hållarna (håll LII, XLVIII i östra långväggen och IL, XLIV, LVIII i västra långväggen), liksom den högre belägna håll XLIII, var närmast spetsiga uppåt (fig 13, 14).

Hållarna var nergrävda ända ner i den naturliga, ljusa, steniga, grusiga sanden (lager 6). De flesta var nergrävda till ungefär samma nivå, från 0-punkten till 0,2 m över denna. Håll II, III, och XLIII stod med botten högre upp, 0,4 - 0,6 m över 0-punkten (fig 13, 14). De flesta hållarna hade plan undersida. Endast några av de mindre hållarna var spetsiga neråt (fig 13, 14).

Utanför i stort sett samtliga hållar kunde en nergrävningsgräns iakttagas (fig 3). Denna låg som regel 0,2 - 0,3 m utanför hållens utsida. I nergrävningen intill hållarna fanns en stödpackning av tätt packade 0,2 - 0,4 m stora rundade stenar (fig 9, 22). På några ställen kunde en liknande nergrävning iakttagas även innanför hållarna, dvs inne i kistan (fig 3). Denna var som regel smalare, ca 0,1 - 0,15 m bred och med stödpackning av 0,1 - 0,3 m stora rundade stenar samt några få ca 0,4 m höga hållflisor. Nergrävningen för hållarna var ca 0,5 m bred och vanligen avsmalnande neråt mot hållarnas botten. En del hållar hade ett tunnare eller tjockare lager av mörk sand (la-

ger 3) under botten, andra stod med botten ner i den ljusa, steniga, grusiga sanden (lager 6) (fig 9, 10). Stenarna i stödpackningen låg som regel med översidan 0,2 - 0,6 m över 0-punkten.

Utanför, norr om den norra gavelhällen fanns stödpackning av 0,3 - 0,4 m stora stenar, men nergrävningsgränsen var oklar och mycket svår att se (fig 8). Söder om hällen dvs inne i kistan mellan gaveln och de två små resta hällarna (L och LIX) fanns däremot en tydlig nergrävning med stödpackning (fig 12).

Klart nere i nergrävningen för hällarna påträffades några fynd. De låg i den relativt mörka sanden (lager 3), dels under häll VII (fynd 744), dels intill häll V (fynd 728), häll VI (fynd 667), häll IL (fynd 750 väster om hällen och fynd 753 öster om hällen) samt norr om häll LII (fynd 757). Fynden utgjordes av flinta och keramik av senneolitisk typ (fyndtabell 2).

Tvärhällen XLVI var 0,7 m hög och 0,7 m bred och upp till 0,2 m tjock. Den hade plan översida, vilken låg betydligt lägre än de flesta långsideshällarna (fig 14), medan botten stod på ungefär samma djup som övriga hällar. Mellan tvärhällen och häll V i östra långväggen fanns ett 2 cm brett mellanrum. Omedelbart norr om tvärhällen stod en liten hällflisa (XLVII) på kant. Den var 0,25 m hög, 0,8 m bred och upp till 0,1 m tjock. Den ingick möjligen i tvärväggen, men det är osäkert om den stod på ursprunglig plats (fig 3).

Inne i kammaren stod tre små resta hällar (L, LI, LIX). I plundringsgropen intill och öster om häll LI låg ytterligare en liknande häll (LX), som troligen stått rest intill denna. De stod troligen ursprungligen två och två tätt intill varandra med ett inbördes avstånd av 1,8 - 1,9 m. De var 0,55 - 0,65 m höga, 0,3 - 0,35 m breda och 0,1 - 0,15 m tjocka med översidan i ungefär samma nivå, ca 0,7 m över 0-punkten. Översidan var tillslagen så att en fördjupning i mitten uppstått (fig 24, 25, 28 - 31).

I plundringsgropen inne i kistan låg flera hällar, som troligen ingått i kistväggarna (XI, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, LIV, LV, LVI, fig 3, 8). De var 0,4 - 1,4 m långa, 0,2 - 0,65 m breda och 0,1 - 0,2 m tjocka. I norra delen av kammaren låg en häll (XIII) horisontellt. Den var 0,8 x 0,6 m stor och 0,15 m tjock och täckte en sekundärgrav (konstruktion 1). Strax norr om norra gavelhällen låg en 0,6 x 0,4 m stor och 0,2 m tjock häll (XII). Utanför kantkedjan

låg fem stora hällar (XXVII - XXXI), vilka troligen också ingått i kistkonstruktionen. De var 0,9 - 1,5 m långa, 0,4 - 0,6 m breda och 0,15 - 0,25 m tjocka (fig 3, 19).

Lagerföljd och fynd i kammaren
(fig 7 - 10, 12, fyndtabell 3, 4, 5, 6)

Lagerföljden i kammaren utgjordes överst av stenpackning av olika slag (fig 10 A) och därunder av ett i stort sett stenfritt och relativt fyndtomt sandlager (fig 10 B). Underst fanns ett mycket fyndrikt fläckigt sandlager (fig 10 C).

Hela sydvästra delen av kammaren utgjordes av en djup plundring-grop och en stor del av nordvästra kanten var omrörd av plundring i övre delen (fig 4, 12).

På de ställen där kisthällar saknades kunde ingen tydlig gräns iakttagas mellan stenpackningen i och utanför kistan.

Kammarens övre södra del

(dvs söder om häll XIII, fig 10 A, fyndtabell 3)

Den bevarade östra delen av kammaren mellan den liggande hällen (XIII) och tvärväggen (XLVI) var ett relativt enhetligt område med överst ett 0,1 m tjockt lager av humusfärgad sandig mo (lager 2) och därunder ett ca 0,5 m tjockt lager av stenpackning. Denna bestod av delvis glest, delvis relativt tätt liggande 0,05 - 0,15 m respektive 0,2 - 0,3 m stora stenar i något moig sand (lager 3, fig 20).

En del fynd, i huvudsak keramik, troligen av yngre typ, fanns spridda bland stenarna i stenpackningen (fynd 125, 0,9 - 1,2 m över 0-punkten). I sydligaste delen hopsamlades fynden från kammare och förrum som ett fynd (se förrummet, fynd 103).

Kammarens övre norra del med konstruktion 1

(fig 10 A, fyndtabell 3, 4)

I nordvästra kanten fanns stenpackning med några fynd mellan stenarna. Fynden låg i kistan eller i kistkanten. Keramiken var av senneolitisk typ (fynd 384, 0,8 - 0,95 m över 0-punkten). Denna stenpackning hörde troligen ihop med den utanför kistan i område B 3, norra delen. Hela detta område var troligen något omrört,

eftersom de kisthällar, som troligen funnits här, saknades (jfr område B 3 norra delen i stenpackningen mellan kista och kantkedja).

Hela nordöstra delen av kammaren omkring häll XIII var troligen orörd i samband med anläggandet av en sekundärgrav (konstruktion 1) under häll XIII. Kisthäll saknades i nordöstra hörnet. Eftersom en sammanhängande stenpackning fanns från häll XIII norrut till häll XII och sten XXXIII i kantkedjan beskrivs detta som ett enhetligt område, kallat konstruktion 1. Delar av denna stenpackning kan eventuellt ha utgjort en fortsättning på stenpackningen mellan kista och kantkedja i område B 4 - B 5 och B 7 - B 8, östra delen (jfr dessa områden).

Konstruktion 1 utgjordes av en stenpackning, närmast runt omkring och nordöst om häll XIII. Denna häll, som var 0,7 x 0,8 m stor, låg relativt plant med ytan 0,1 - 0,2 m djupt under markytan. Stenpackningen bestod av 0,3 - 0,5 m stora stenar med småstenar, 0,05 - 0,15 m stora, tätt packade emellan (fig 18 - 20). Stenarna låg i något moig sand (lager 3) i ett upp till 0,4 m tjockt lager (mellan 0,8 och 1,2 m över 0-punkten, fig 8).

Direkt under häll XIII fanns en ca 0,2 m stor och 0,1 m tjock koncentration av krukskärvor (av yngre typ), brända ben och harts ligande spritt utan ordning mellan 0,1 m stora stenar (fynd 549, fig 5, 8, 10). Strax under koncentrationen fanns ytterligare fynd av samma typ (fynd 559). Mellan stenarna runt hällen fanns spridda fynd av keramik, bränd lera, brända ben, harts, slagg och flinta (fynd 128, 139, 140, 141 och 150, fig 5). Dessa fynd är av samma typ som i koncentrationen fynd 549 med harts, vilket för övrigt nästan inte förekom i anläggningen. Keramiken är av yngre typ.

Kammarens mellersta del (fig 10 B, fyndtabell 5)

Under stenpackningen fanns ett upp till 0,2 m tjockt sandlager med endast enstaka småstenar. Detta sandlager var närmast under stenpackningen troligen något moigt (lager 3) och därunder gråfläckigt (lager 4).

I övre delen av sandlagret fanns en del fynd, däribland krukskärvor av klart senneolitisk typ (fynd 367, 371 och 380).

Kammarens undre del

(fig 10 C, fyndtabell 6)

Kammarens botten var nergrävd i den naturliga grusiga steniga sanden (lager 6). Botten låg 0,4 m över 0-punkten, dvs 0,2 m under den naturliga nivån för lager 6 (fig 7 - 10, 12).

I kammarens botten låg 0,2 - 0,35 m stora rundade stenar relativt tätt. De låg ner i lager 6 med överdelen i den gråfläckiga sanden (lager 4). Möjligen låg de helt naturligt, men troligen utgjorde de en något påbättrad, delvis naturlig botten (fig 25). Ovanpå dessa stenar fanns ett ca 0,2 m tjockt mycket fyndrikt gråfläckigt sandlager (lager 4).

Fynden var genomgående av senneolitisk typ utan yngre inslag. De utgjordes av hela lerkärl, krukskärvor, bärnstenspärlor, skifferhängen, spridda brända ben, några små smulor av obrända ben samt obrända bitar av tandemalj, en flintdolk, några flintpilspetsar, flintavslag med och utan retusch samt några få övriga flintbitar (fig 6, 26, 27, fyndtabell 6).

I gränsen mellan detta fyndrika sandlager och det ovanpå liggande, likaså i stort sett stenfria sandlagret med en del fynd, fanns ett i stort sett helt fyndtomt skikt (dvs underdelen av skikt B på fig 10).

L a g e r f ö l j d o c h f y n d i f ö r r u m m e t

(fig 11, fyndtabell 7)

Endast en liten del av förrummet var oskadad. Resten utgjordes av plundringsgrop (fig 4, 11, 19).

I den oskadade delen fanns överst ett ca 0,1 m tjockt humusfärgat sandigt molager (lager 2) med några enstaka stenar (fig 11). Därunder fanns ett 0,4 m tjockt lager med stenpackning av dels 0,05 - 0,15 m stora, dels 0,2 - 0,3 m stora stenar i moig sand (lager 3, fig 11 C, 20).

I stenpackningen låg en del keramik, främst av yngre typ, samt lite flinta, slagg och brända ben (fynd 103, 114, 391, fig 6). Fynd 114 hopsamlades i förrummets södra del och fynd 103 i hela förrummet samt kammarens södra del fram till Ö-V-profilen.

Underst i förrummet fanns ett 0,15 m tjockt fläckigt sandlager med enstaka upp till 0,1 m stora stenar. Denna sand var eventuellt av samma slag som den gråfläckiga sanden i kammarens undre del (lager 4, fig 11 D).

I sanden låg en del fynd (fynd 469, 501, 502, 516, fig 6), bl a en koncentration av keramik (fynd 469) i södra kanten. Keramiken är av senneolitisk typ. Intill häll V fanns ett litet område med ganska mycket brända ben (fynd 501). Fynd 502 hopsamlades i förrummets södra del och fynd 516 i norra delen, dvs väster om häll V.

Under det stenfria sandlagret vidtog den fyndtomma orörda ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Dess yta låg här på samma nivå som i övrigt utanför kistan. Botten i förrummet var alltså inte, som i kammaren, nergrävd ända ner i lager 6 (fig 12).

Plundringsgropen (fig 4, 7 - 9, 11, 12, 19, fyndtabell 8)

Plundringsgrävning hade skett flera gånger i kistan. Den senaste plundringen utgjordes av en 1,1 x 0,7 m stor och upp till 0,8 m djup grop (fig 4, 11 A, 19). Omkring denna kunde en äldre igenfylld plundringsgrop iakttagas (fig 4, 11 B). Den var 2,4 x 1,3 m stor och var nergrävd ända ner i lager 6, med botten 0,1 m över 0-punkten (fig 8). I kammaren, norr om denna äldre grop, fanns spår av en ej fullt så djup plundringsgrop (fig 4). Det fyndrika understa lagret i kistan var bevarat här (fig 7, 12).

I västra delen mellan kistan och kantkedjan fanns ett troligen genom plundring omrört område, 2 x 0,8-1 m stort (fig 4, jfr stenpackningen mellan kistan och kantkedjan, område B1, norra delen, B2 och B3, södra delen).

Fynden i de olika plundringsgroparna inne i kistan hopsamlades som ett fynd (fynd 1). Fynden, som även låg djupt ner i botten på den djupaste gropen, är i huvudsak av senneolitisk typ (fyndtabell 8).

Kantkedjan (fig 3, 9, 10, 21 - 23, fyndtabell 9)

Kantkedjan låg på ett avstånd av som regel 0,7 - 1 m från kistväggen, men i nordväst gick den tätt intill kistans nordvästra

hörn (fig 3, 21). I sydväst svängde kantkedjan in mot den resta stenen (I) i kistans södra kant (fig 3).

Större delen av kantkedjan var bevarad, men på en längre sträcka i sydost och på en liten bit i norr saknades den.

Kantkedjan bestod nu av 15 klumpstenar, 0,6 - 1,5 m stora och 0,3 - 0,65 m höga. Några var långsmala. Sten XLI, som låg utanför mellan sten XIX och XX hörde eventuellt inte till kantkedjan (fig 3, 21).

Stenarnas översida låg i relativt jämn nivå. Stenarna i västra långsidan var högst. De låg i jämnhöjd med kisthällarnas överkant (fig 9, 23). Översidan låg mellan 0,95 och 1,45 m över 0-punkten. Några av de högsta stenarna stack upp något över torven. Stenarnas undersida låg på ganska jämn nivå, som regel 0,75 - 0,85 m över 0-punkten.

De flesta stenarna låg tätt intill varandra. I de eventuella utrymmen som fanns mellan dem låg dels 0,2 - 0,3 m stora stenar, dels tät småstenspackning. Denna låg tätt intill utsidan på samtliga stenar i kantkedjan, men aldrig under dem.

Under stenarna fanns ett 0,15 - 0,2 m tjockt lager av relativt mörkfläckig sand (lager 3, fig 10 D).

I sanden under stenarna låg en del fynd liksom i den omgivande sanden i samma nivå under stenpackningen (jfr "Sanden under stenpackningen"). Fynden under kantkedjans stenar utgörs främst av flinta och keramik och är genomgående av senneolitisk karaktär (fyndtabell 9).

S t e n p a c k n i n g e n m e l l a n k i s t a n o c h
k a n t k e d j a n

(fig 4, 7, 9, 10, 18 - 20, fyndtabell 10)

Mellan kistan och kantkedjan fanns stenpackning i ett upp till 0,5 m tjockt lager med ytan strax under de högsta kisthällarna respektive stenarna i kantkedjan.

Över stenpackningen fanns ett 0,1 - 0,2 m tjockt sandigt molager (lager 2) med enstaka stenar. Under stenpackningen, som var av växlande typ och tjocklek, fanns ett 0,1 - 0,2 m tjockt sandlager (fig 10 D) (jfr Sandlagret under stenpackningen).

En del av stenpackningen i västra delen var troligen omrörd genom plundring (fig 4) och hela eller större delen av den övriga stenpackningen var troligen omplockad eller helt och hållet ditlagd vid ett eller flera senare tillfällen efter hällkistans färdigställande. Keramiken mellan stenarna i stenpackningen är nämligen i huvudsak av yngre typ.

I den östra delen låg påfallande många stora stenar omedelbart utanför kistkanten (fig 20).

De olika typerna av stenpackning (fig 4):

I område B4, B5, B7 (yttre delen) och B8 (yttre delen) fanns stenpackning av enhetlig typ.

Överst fanns ett 0,1 - 0,15 m tjockt humusfärgat sandigt molager (lager 2) med enstaka 0,3 - 0,4 m stora stenar samt några krukskärvor av yngre typ (fynd 38, 695, 33, 55 - fyndtabell 10.)

Under detta molager fanns stenpackning i ett 0,2 - 0,3 m tjockt lager. Stenpackningen bestod överst av i allmänhet 0,05 - 0,1 m stora rundade stenar (fig 18, 20). Undre delen av stenpackningen utgjordes av större stenar, 0,2 - 0,5 m stora med tätt packade småstenar, 0,05 - 0,1 m stora, emellan (fig 7). Stenarna låg i något moig sand (lager 3), som innehöll ganska mycket fynd, främst keramik, nästan uteslutande av yngre typ. De flesta fynden låg spridda mellan stenarna i övre delen av stenpackningen (fynd 96, 711, 98, 115, 155). I undre delen låg endast några få krukskärvor, troligen av yngre typ, (fynd 316) samt några flintklumpar (fynd 420).

Bland stenarna i den inre delen av område B7 och B8 fanns några få fynd (fynd 690), bl a keramik av möjligen både senneolitisk och yngre typ.

I område B9 och B10 fanns en stenpackning av stora stenar (fig 18, 20) Överst fanns ett 0,1 - 0,2 m tjockt lager av humusfärgad sandig mo. (lager 2) med några enstaka krukskärvor, troligen av yngre typ (fynd 57).

Stenpackningen var ca 0,4 m tjock och bestod av tätt packade 0,2 - 0,3 m stora rundade stenar samt några enstaka mindre, 0,1 m stora. Stenarna låg i något moig sand (lager 3, fig 9).

I stenpackningen fanns endast några få fynd, däribland några krukskärvor, varav i varje fall en troligen är av senneolitisk typ.

Omedelbart väster om denna stenpackning, dvs närmast utanför håll VI i område B9 och B10 fanns en småstenspackning (fig 9) med lite fynd i (fynd 256). Keramiken verkar mest vara av yngre typ.

I södra delen av område B1, dvs söder om den omrörda delen, fanns överst ett 0,1 - 0,2 m tjockt humusfärgat sandigt molager (lager 2) med enstaka stenar samt några troligen vid plundringsgrävning uppkastade stenar.

Några spridda krukskärvor, troligen av yngre typ samt några slagg- och flintbitar låg i detta lager (fynd 90).

Härunder fanns en relativt tät stenpackning i ett 0,2 - 0,35 m tjockt lager, av dels 0,05 - 0,2 m stora, dels 0,5 - 0,6 m stora stenar i något moig sand (lager 3).

Fynd fanns spridda i hela stenpackningen (fynd 91). Keramiken är i huvudsak av yngre typ, men också några klart senneolitiska krukskärvor påträffades.

I den norra delen av område B3, norr om den omrörda delen, låg överst några 0,2 - 0,4 m stora stenar omedelbart under torven i den humusfärgade sandiga mon (lager 2, fig 19).

Stenpackningen i detta område var 0,4 - 0,5 m tjock och relativt ojämn. Den bestod av delvis glest, delvis tätt liggande 0,05 - 0,15 m stora och 0,2 - 0,3 m stora stenar i moig sand (lager 3, fig 20). Även denna del av område B3 var eventuellt omrörd något, eftersom kisthållar saknades här (jfr stenpackning och fynd i den nordvästra övre delen av kammaren).

En del fynd låg i stenpackningen. Bland keramiken dominerar den yngre typen, men även senneolitiska skärvor finns (fynd 87 i norra delen, fynd 143 i hela B3 samt fynd 480 i kistkanten djupt ner, 0,6 - 0,8 m över 0-punkten i stenpackning).

Den troligen genom plundring omrörda delen i område B1, norra delen, B2 och B3, södra delen utgjordes av fläckig ljusare och mörkare sand med löst liggande större och mindre stenar.

Plundringsgropen gick i varje fall ner till sandlagret under stenpackningen, eventuellt också delvis ner i detta (fig 9).

Bland fynden finns både senneolitiska och yngre krukskärvor, men de senare dominerar (fynd 67, 356, 687).

Stenpackningen i område_B6 ingick i konstruktion 1 (jfr kammarens övre norra del).

S m å s t e n s p a c k n i n g e n u t a n f ö r k a n t k e d -
j a n

(fig 3, 4, 5, 9, 10, 19, 20, fyndtabell 11)

Omedelbart utanför kantkedjan fanns en 1 - 2 m bred och upp till 0,2 m tjock småstenspackning, av tätt liggande i allmänhet 0,05 - 0,1 m stora rundade stenar i moig sand (lager 3, fig 9, 10). Enstaka större upp till 0,4 m stora stenar låg i stenpackningen (fig 20) och ovanpå den låg några hållar med småstenspackning under sig (fig 9, 20).

Stenpackningen var som tjockast mitt på västra långsidan, omedelbart väster om sten XVIII. Stenpackningen låg tätt intill kantkedjans stenar och delvis in emellan dem.

I området närmast utanför stenpackningen fanns endast enstaka stenar, men fynden i stenpackningen fortsatte i samma mängd och var av samma typ utanför stenpackningen (fyndtabell 11).

De flesta fynden i stenpackningen låg mellan och omedelbart ovanpå de översta stenarna i packningen. Fynden utgjordes främst av krukskärvor och bränd lera. Leran låg främst i nordöstra kvadranten, delvis i, men till största delen utanför, stenpackningen. I nordöstra delen mellan håll XXX och XXXI fanns en koncentration av små lerkulor (fynd 271) i stenpackningen. Strax intill fanns en annan koncentration av bränd lera, brända ben, keramik och harts (fynd 307). I norra delen låg en bronspincett (fynd 168) i stenpackningen (fig 5). Keramiken är i huvudsak av yngre typ.

H e l a s y d ö s t r a k v a d r a n t e n u t a n f ö r
k i s t a n

(fig 4, 17, 19, 20, fyndtabell 12)

Den sydöstra kvadranten skiljde sig helt från övriga områden. Kantkedjan, som ursprungligen troligen funnits också här, saknades helt. Inte heller någon tydlig yttre småstenspackning fanns.

Överst i hela området fanns ett ca 0,1 m tjockt lager av humusfärgad sandig mo (lager 2) med några enstaka 0,1 - 0,2 m stora stenar samt två krukskärvor och en flintbit (fynd 2).

Närmast utanför kisthällarna fanns en gles stenpackning inom ett område från hällarna och 1 m utåt (fig 19). Stenpackningen bestod av dels 0,1 - 0,15 m stora, dels 0,2 - 0,3 m stora stenar, delvis glest, delvis tätt liggande i moig sand (lager 3), i ett upptill 0,4 m tjockt lager.

Stenpackningen var bäst och tätast packad i undre delen omedelbart söder och sydöst om häll V och mellan häll V och I (fig 20). Denna undre täta stenpackning bestod av i allmänhet 0,1 - 0,2 m stora stenar. Mellan stenpackningen och lager 6 fanns ett endast några centimeter tjockt sandlager.

I yttre delen fanns glest liggande småstenar. Dessa utgjorde möjligen en skadad rest av den yttre småstenspackningen.

Relativt mycket fynd låg i den glesa stenpackningen. Keramiken är i huvudsak av yngre typ, men även senneolitisk keramik påträffades, bl a en ornerad krukskärva (fynd 191, fyndtabell 12).

S a n d e n u n d e r s t e n p a c k n i n g e n (fig 10 D, fyndtabell 13)

Ett 0,1 - 0,2 m tjockt sandlager (lager 3) fanns mellan stenpackningen och den naturliga steniga grusiga sanden (lager 6). Ovanpå sanden fanns på några ställen ett grusigt lager omedelbart under stenpackningen.

Sanden innehöll mycket fynd, främst keramik, flinta och enstaka brända ben. Fynden är nästan uteslutande av senneolitisk karaktär (fyndtabell 13).

Ö v r i g a f y n d i a n l ä g g n i n g 1 (fyndtabell 14)

Vid avtorvningen framkom lite flinta, som hopsamlades kvadrantvis (fynd 770 - 774, fyndtabell 14).

Dessutom finns några fynd, som saknar lägesuppgift (fynd 780, fyndtabell 14), däribland en del keramik, troligen av yngre typ.

Anläggning 2 - 16

(angående läge se planritning fig 5. Fig 8, 9, fyndtabell 15)

Anläggning_2_

Mörkfärgning, rund 0,1 m i diameter och 0,06 m djup. Den låg i ytan av den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6), under den liggande hällen XXIX. Den bestod av mörkfärgad sand med några enstaka kolbitar. Inga fynd.

Anläggning_3_ (fig 8)

Mörkfärgning, oval, minst 0,5 x 0,5 m stor, eventuellt 0,9 x 0,5 m stor (Ö-V) och 0,2 m djup. Den låg i den moiga sanden (lager 3) med ytan 0,3 m djupt under markytan och botten ner i den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Den bestod av mörkfärgad, stenfri sand. Hela gropen var stenskodd, av 0,1 - 0,25 m stora stenar.

Fynden utgjordes av brända ben och flinta (fynd 762) i den säkra västra delen och några brända ben (fynd 236) i den osäkra östra delen.

Anläggning_4_

Mörkfärgning, oval, 0,35 x 0,25 m stor (Ö-V) och 0,1 m djup med rundad botten. Den låg i sanden omedelbart under småstenspackningen. Den bestod av humusfärgad moig sand.

Den innehöll en del fynd (fynd 605).

Anläggning_5_

Mörkfärgning, oval, 0,7 x 0,5 m stor (NÖ-SV) och 0,2 m djup med rundad botten. Den låg i övre delen av den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Den bestod av mörkfärgad något moig sand med tätt liggande 0,05 - 0,2 m stora stenar. Den innehöll några få fynd (fynd 749).

Anläggning_6_

Mörkfärgning, oval, 0,4 x 0,3 m stor (N-S) och 0,2 m djup med spetsig botten. Den bestod av mörkfärgad sand och i den stod rest en liten häll, 0,35 m hög, 0,15 m bred (N-S) och 0,07 m tjock. Hällen lutade något mot öster. Runt nedre delen av hällen låg tätt med 0,05 - 0,1 m stora stenar, vilka eventuellt utgjorde stödpackning för hällen. Eventuellt ingick de endast i den omgivande småstenspackningen, i vilken hällen stack upp. Mörkfärgningen låg nere i övre delen av den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6).

Den innehöll keramik, brända ben och flinta (fynd 621).

Anläggning_7_

Mörkfärgning, rund 0,25 m i diameter, bestående av sotig sand med kolbitar och några 0,1 m stora stenar. Den låg i och delvis under småstenspackningen med botten 0,4 m djupt under markytan.

Fynden utgjordes av keramik och kol (fynd 683).

Anläggning_8_

Mörkfärgning, oregelbunden, ca 0,7 x 0,8 m stor och 0,15 m djup med rundad botten. Den låg i moig sand (lager 3) med ytan 0,25 m och botten 0,4 m djupt under markytan. Den bestod av sotig sand med enstaka kolbitar och några upp till 0,1 m stora skör-brända stenar.

En del fynd bl a ett järnfragment, låg spridda i sotfärgningen (fynd 116).

Anläggning_9_

Mjälilig fläck, rund, 0,25 m i diameter och 0,06 m djup. Den låg i moig sand (lager 3) och bestod av ljusgrå mjäla.

Inga fynd.

Anläggning_10 (fig 9)

Mjälilig fläck, oval, 0,5 x 0,3 m stor (Ö-V) och 0,3 m djup. Den bestod av ljusgrå mjäla och låg i moig sand (lager 3) troligen med botten ner i den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Ytan låg 0,25 m djupt under markytan.

Den innehöll lite keramik (fynd 748).

Anläggning_11 (fig 9)

Mjälilig fläck, endast delvis framtagen, minst 0,6 m stor. Den fortsatte utanför undersökningsgränsen. Den bestod av ljusgrå mjäla med 0,1 - 0,2 m stora stenar. Ytan låg 0,3 m djupt under markytan. Den var minst 0,3 m djup och gick ner i den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6).

Den innehöll lite fynd (fynd 747).

Anläggning_12

Mörkfärgning, rund, 0,4 m i diameter med rundad botten, som låg ner i den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Ytan låg 0,3 m djupt under markytan. Den bestod av mörkfärgad sand med 0,1 - 0,15 m stora stenar.

Den innehöll några få fynd (fynd 178).

Anläggning_13

Mörkfärgning, närmast rund, 0,5 m i diameter och 0,25 m djup med botten 0,65 m djupt under markytan ner i den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Den bestod av mörkfärgad sand.

Den innehöll en del fynd (fynd 179).

Anläggning_14

Mörkfärgning, rund, 0,15 m i diameter och 0,2 m djup. Den låg under sten XVIII i kantkedjan, i övre delen av den ljusa steniga grusiga sanden (lager 6). Den bestod av mörk sand.

Inga fynd.

Anläggning_15

Mörkfärgning, oval, ca 0,5 m x 0,3 m stor (Ö-V). Den låg i och under småstenspackningen utanför kantkedjan med ytan 0,3 m djupt under markytan. Den låg i moig sand (lager 3) och bestod av sotfärgad sand.

Lite keramik och bränd lera fanns i den (fynd 302).

Anläggning_16

Mörkfärgning, rund, 0,2 m i diameter. Den låg under en liten häll, 0,25 x 0,35 m stor, i eller omedelbart under småstenspackningen med ytan 0,3 m djupt under markytan. Den bestod av sotfärgad sand.

Den innehöll ornerad och oornrad keramik av senneolitisk typ samt ett flintavslag (fynd 303).

SAMMANFATTNING AV HELA FYNDMATERIALET

F l i n t a

Knackstenar	Fragment	1 st
Kärnor	Knutor	2 st

Kärnredskap, tillhuggna	Tillslagna flintstycken	4 st
Kärnredskap, flathuggna	Dolk	1 st
	Spjutspets?	1 st
	Pilspetsar	7 st
Kärnredskap, slipade	Slipad yxa, eggfragment	1 st
	Slipad yxa, nackfragment	1 st
	Slipat redskap, fragment	1 st
Obearbetade avslag	Obearbetade avslag	626 st
Avslagsredskap, tillhuggna	Skrapor	7 st
	Avslag med retusch- skrapor?	3 st
	Avslag med retuscherad spets	3 st
	Avslag med retusch	64 st
Avslagsredskap, flathuggna	Avslag med retusch och flat- huggning	1 st
Avslagsredskap, slipade	Avslag av slipat redskap	12 st
Övrig flinta	Övrig flinta	1 141 st
B e r g a r t		
	Knackstenar	3 st
	Knacksten eller malsten	1 st
	Yxa (trindyxa?)	1 st
	Avslag	2 st
Ö v r i g t		
	Bronspincett	1 st 7 gr
	Bronsfragment	1 st 1 gr
	Järnfragment	1 st 1 gr
	Skifferhängen	7 st 56 gr
	Bärnstenspärlor	10 st 14 gr
	Keramik, ornerad	185 gr
	Keramik, oornerad (därav 7 st lerkärl)	10 941 gr (2 287 gr)
	Bränd lera	1 536 gr
	Lerkulor	163 st 117 gr
	Brända ben	100 gr
	Obrända ben	2 gr
	Tandemalj, obränd	2 gr
	Harts	34 gr
	Slagg	413 gr
	Kol	43 gr

Förkolnat skal?	<1 gr
Pimpsten	9 gr
Skifferbit	1 gr
Avslag av kvarts	7 st 43 gr

BESKRIVNING AV HELA FYNDMATERIALET

De senneolitiska fynden:

De flesta ornerade krukskärorna är av senneolitisk typ. Ett par är ornerade med parallella linjer, men de flesta är tvärsnoddornerade (fig 39 - 43), bl a med vinkelställda streck i tvärsnodd (fig 40, 42, 43). En kantbit är tvärsnoddornerad på både in- och utsidan samt uppe på mynningskanten (fynd 181, tabell 11).

De flesta krukskärorna av senneolitisk typ, ofta magrade med stora korn, är oornrade. Största skärvan är 7,3 x 6,1 cm stor. Godstjockleken varierar mellan 6 och 15 mm. Mynnings- och bottenbitar av olika typer förekommer.

De sju mer eller mindre hela lerkärnen är alla oornrade. De är av något olika typ, bl a finns en låg skål (fynd 543, fig 35). Denna är 6 cm hög och godstjockleken är 9 mm. Bottendiametern är 9 cm och mynningsdiametern 13 - 14 cm. De övriga lerkärnen (fig 32 - 34, 36 - 38) är 7 - 11 cm höga med rak mynningskant och en bottendiameter på 6 - 7 cm och en mynningsdiameter på 8 - 12 cm. Några kärn har en avsatt fot.

Bärnstenspärlorna (fig 44 - 47), 10 st, är hela eller fragmentariska. Några är runda, 14 - 22 mm i diameter (fig 44, 45) och ett par är avlånga (fig 46, 47) 11 - 25 mm långa och 11 - 15 mm tjocka, därav en närmast tunnformig (fig 46). Flera pärlor är så fragmentariska eller deformerade att formen inte kan bestämmas. Samtliga pärlor har ett runt hål, 2 - 3 mm i diameter.

Skifferhängena (fig 48 - 50), 7 st, är 6 - 8,2 cm långa med som regel fyrsidigt, i ett fall runt och i ett annat åttkantigt tvärsnitt, 8 - 12 mm. De har alla nederdelen utformad som en mejselformad egg och i övre delen finns på samtliga hängen utom ett, två koniskt borrarade hål från sidan, vilka går ihop med ett liknande koniskt hål från överkanten. Ett hänge har endast ett hål uppifrån (jfr även tidigare fynd från området).

Bergartsyxan (fynd 101, i sydöstra kvadranten) är närmast av trind-yxtyp, 10,2 cm lång, 5,1 cm bred vid eggen och avsmalnande mot nacken, samt 3 cm tjock. Tvärsnittet är närmast ovalt. Den är slipad vid eggen.

Dolken (fynd 633, i kammarens undre del, fig 51), av flinta, är 25 cm lång och 3,7 cm bred. Skaftet är pringlat och har rombiskt tvärsnitt. Bladets båda sidor är helt parallellhuggna. Den är närmast av Forssanders typ IV³).

Spjutspetsen? (fynd 1, i plundringsgropen, fig 53), av flinta, är osäker som spjutspets. Den är "tväreggad", 6,6 cm lång, med urnupen bas och avslagna hullingar. Båda sidor är helt flathuggna med spår av slipning på ena sidan.

Pilspetsarna (fig 54 - 60), 7 st, är av olika typer. Fyra pilspetsar (fig 54 - 56, 59) är små, 2,2 - 2,8 cm långa, med urnupen bas. En av dem är helt flathuggen på båda sidor (fynd 585, fig 59) och tre är endast flathuggna vid kanten på båda sidor. Två pilspetsar är långsmala, 4,5 respektive 5,4 cm långa med hullingar. En av dem (fynd 705, fig 58) är helt flathuggen på båda sidor, medan den andra (fynd 706, fig 57) endast har en sida helt och den andra delvis flathuggen. En fragmentarisk pilspets (fynd 1, fig 60), nu 3 cm lång, är bred, med urnupen bas och endast flathuggen längs kanterna på båda sidor.

Skraporna, 7 st, utgörs av 3 - 6 cm långa skrivskrapor med som regel ganska hög och brant egg. En skrapa (fynd 139, kammaren, konstruktion 1) har flack retusch.

Bland de övriga flintredskapen dominerar avslag med retusch. Flera av dem är gjorda av tunna avslag av senneolitisk typ (fig 61 - 65). Bland avslag och fragment av slipade flintredskap finns endast ett bestämbar. Detta utgör troligen nackfragment av en tunnbladig yxa, (fynd 752, i sanden under stenpackningen).

Största delen av flintan är slagen. Bland de obearbetade avslagen finns endast några spån. Några få naturliga flintklumpar finns också.

D e y n g r e f y n d e n :

Bronspincetten (fynd 168, i småstenspackningen, fig 52) är 6,5 cm lång och ornerad med tre och tre parallella tvärstreck med små hack

från kanten emellan. I övre inre delen sitter ett fragment av ett järnföremål, troligen en ring, med runt tvärsnitt, 3 mm i diameter.

Bronsfragmentet (fynd 203, i småstenspackningen) är obestämbart, 1,8 x 1,7 cm stort, av 1 - 2 mm tjockt bronsbleck.

Järnfragmentet (fynd 116, anläggning 8) är obestämbart, 1,5 cm stort.

Den keramik, som i texten ovan betecknats som "av yngre typ", består till största delen av små oornerade krukskärvor. Största skärvan är 8,5 x 9,5 cm stor. Godstjockleken varierar mellan 4 och 10 mm. Flera olika kär typer finns representerade. Några krukskärvor är av svart tunt glättat gods. Kantbitar och bottenbitar av olika typer förekommer.

Två skärvor (fynd 184, i småstenspackningen) har kunnat sättas ihop till ett litet fragmentariskt lerkärl, 6,2 cm högt med rak mynningskant och plan botten. Bottendiametern är ca 7 cm.

Några krukskärvor av den yngre typen är ornerade med runda eller ovala ca 5 - 7 mm stora intryck, bl a uppe på mynningskanten. En osäker ornering av närmast parallella svaga linjer finns på några krukskärvor.

Lerkulorna utan hål (i huvudsak i småstenspackningen) är 7 - 13 mm stora, av rund, oval eller oregelbunden form.

B e n b e s t ä m n i n g a r n a :

Bland de brända benen har både människo- och djurben kunnat identifieras. De obrända benen har ej kunnat bestämmas, medan de obrända tandresterna har kunnat bestämmas som människotänder (Exkurs 1).

Anläggning 1

Kammaren, undre delen:

Tandemalj, obränd	fynd 507, 578	människa (yngre)
" "	" 543, 545, 603	"
Brända ben	" 492	" ?
" "	" 548	"

Kammaren, övre delen, konstruktion 1:

Brända ben och brända tand-		
rester	fynd 549	människa (vuxen?)

Förrummet:

Brända ben	fynd 501	människa
" "	" 103, 469	" ?

Plundringsgropen:

Bränd tand	fynd 1	människa?
------------	--------	-----------

Sydöstra kvadranten utanför kistan:

Brända ben	fynd 191	människa??
" "	" 100	djur?

Stenpackningen mellan kista och kantkedja:

Brända ben	fynd 87, 91, 98	djur?
------------	-----------------	-------

Småstenspackningen utanför kantkedjan:

Brända ben	fynd 696	nöt
" "	" 183	djur (får?)
" "	" 71, 171, 181	" ?
	197, 698	

Sanden under stenpackningen:

Brända ben	fynd 413	människa?
" "	" 241, 335	nöt
" "	" 752	får
" "	" 333, 382	djur?

Anläggning 3:

Brända ben	fynd 762	djur?
------------	----------	-------

Anläggning 12

Brända ben	fynd 178	djur?
------------	----------	-------

Övriga ben har inte kunnat bestämmas.

SAMMANFATTNING OCH TOLKNING

Undersökningen omfattade en hällkista (anläggning 1) med senare tillbyggnad och efterbegravning samt några små mörkfärgningar av olika typ i sanden under anläggning 1.

Hällkistan, som till stora delar var skadad genom plundringsgrävning, var tvårummig och omgiven av en kantkedja.

Kistan, som var orienterad i norr-söder, var byggd av stora hällar. Dessa var nergrävda ända ner i den naturliga steniga, grusiga san-

den. I nergrävningarna fanns, i regel på båda sidor om hållarna, en tät stödpackning.

Kistan var indelad i en större kammare och ett mindre förrum genom en tvärställd häll, som var lägre än övriga hållar i kistväggarna. Den högsta hållen utgjordes av en närmast trekantig häll i förrummets sydvästra kant. En rest sten stod troligen ursprungligen också i förrummets sydöstra kant, där nergrävningsspår efter en häll iaktogs.

Förrummet utgjordes till största delen av äldre och nyare plundringsgropar.

Överst i kammaren fanns stenpackning, som troligen i huvudsak var yngre än själva hållkistan. Under stenpackningen låg ett i stort sett stenfritt och närmast fyndtomt sandlager ovanpå ett gråfläckigt sandlager. Detta innehöll, förutom ett rikt senneolitiskt fyndmaterial, även små smulor av obrända ben samt tandemaljrester, vilka kunnat identifieras som människotänder.

Att obrända ben och tänder kunnat bevaras i denna sand kan troligen förklaras av att sanden blivit kalkhaltig tack vare ett från början stort antal skelett i kistan. Obrända skelettrester är känt från ännu en hållkista i Göteborg, på Jannebergshöjden i Västra Frölunda⁴⁾.

Kammarens botten var i motsats till förrummets något nergrävd i den steniga grusiga sanden.

I kammarens undre nordvästra del stod fyra små upptill svagt urholkade hållar. De stod två och två tätt intill varandra med ett inbördes avstånd av knappt två meter. Två liknande, troligen avsiktligt urholkade, små hållar fanns i en hållkista i Biskopsgården i Göteborg⁵⁾. De tolkades av utgrävningsledaren L Kaelas som naturliga, men efter upptäckten av de fyra säkert tillhuggna hållarna i Svensbykistan anser L Kaelas att även hållarna i Biskopsgården bör ha varit tillhuggna⁶⁾. Vid undersökning av en troligen folkvandringstida stensättning vid Holmens gård i Västra Karups socken i Skåne (fornlämning nr 68:1 i Västra Karups socken), påträffades i stenpackningen en liknande tillhuggen sten. Grävningsledaren G Ekelund har tolkat dessa i den ena änden urholkade, i den andra änden tillspetsade stenar som stödben till en bår eller säng, vars längsgående, i horisontellt läge placerade, sidostötar

48921:
806-09

vilat i de halvcirkelformade urtagen⁷⁾.

Kistan var omgiven av en kantkedja av tätt liggande klumpstenar. Denna ingick troligen i den ursprungliga gravbyggnaden. För detta talar bl a att i sanden under kantkedjans stenar påträffades säkra senneolitiska fynd, men däremot inga fynd, som säkert kan sägas vara yngre. Hällkistor med liknande kantkedjor är också kända från andra håll, t ex hällkistan i Bjurhovda, Västerås stad med en kantkedja av resta klumpstenar⁸⁾ och Grimbokistan i Göteborg med en inre kantkedja av klumpstenar och en yttre av hällar⁹⁾.

Mellan kista och kantkedja fanns möjligen en stenpackning redan i den ursprungliga gravbyggnaden. Stenpackningen har i varje fall om- eller tillbyggt helt eller delvis vid ett senare tillfälle. Den täta småstenspackningen utanför kantkedjan har antagligen tillkommit samtidigt.

I småstenspackningen, liksom i jorden omedelbart utanför denna, fanns ett rikt fyndmaterial, som skiljde sig från fynden i hällkistan. De utgjordes främst av krukskärvor, bränd lera, små lerkulor, en bronspincett samt spridda brända ben. Bland benen har endast djurben, bl a nöt och eventuellt får, kunnat identifieras. Dessa fynd är närmast av boplatsskaraktär. Troligen finns rester av en yngre boplatss omedelbart utanför hällkistan.

Småstenspackningen tillkom möjligen i samband med den efterbegravning som fanns i kistan. Under en liggande häll i kammarens övre del påträffades en brandgrav med krukskärvor och delar av en harts-tättningsring. Eventuellt ytterligare gravar kan ha skadats vid plundringsgrävning.

I ett sandlager under hällkistan och småstenspackningen tillvaratogs ganska mycket fynd, främst senneolitiska, men också yngre. Fynden utgjordes främst av spridda krukskärvor, flintavslag och brända ben av nöt och får.

I detta sandlager förekom ett 15-tal små mörkfärgningar av olika typ.

DATERING

H ä l l k i s t a n med kantkedja kan dateras till senneolitisk tid, dels genom kistkonstruktionen, en stor kista indelad i kammare och förrum, dels genom fynden, lerkärl, ornerade och oorne-

rade krukskärvor, dolk och pilspetsar av flinta, bärnstenspärlor, skifferhängen och tunna flintavslag (fig 32 - 51, 53 - 65).

Småstenspackningen utanför kantkedjan samt åtminstone delar av stenpackningen innanför kantkedjan har troligen tillbyggts under romersk järnålder eller folkvandringstid. Den förmodade boplatsen omedelbart utanför anläggning 1 bör vara från samma tid.

Bronspincetten (fynd 168, fig 52) i småstenspackningen har nära motsvarigheter i Danmark och Norge, vilka daterats till folkvandringstid eller allmänt äldre järnålder¹⁰⁾.

En sådan datering kan eventuellt också stödjas av de små lerkulorna från småstenspackningen och området närmast utanför. Liknande lerkulor är kända från det till romersk järnålder daterade gravfältet vid Ytter Restad i Hålda socken, Bohuslän¹¹⁾. Men dessa små lerkulor tycks ha funnits även tidigare. De har nämligen också påträffats på den år 1970 undersökta förromerska boplatsen vid Uppegården i Göteborg¹²⁾.

Den "yngre" keramiken, främst i småstenspackningen och omedelbart utanför den, motsäger inte en datering till nämnda tid.

Sekundärgravnen i kammaren under häll XIII kan genom keramiken dateras till brons- eller järnålder.

GÖTEBORG

Säve 92

Svennsby

hällkista

Inv nr GAM 48921

F Y N D T A B E L L E R

FYNDTABELLER

Inv nr GAM 48921

1. Provgroparna

Provgropar	Fynd nr	Keramik, oorn		Bränd lera		Flinta avslag		Flinta övrig	
		gr	gr	st	gr	st	gr	st	gr
1	781	7	<1	1	2	1	16		
3	782	4	3						
Summa:		11	4	1	2	1	16		

2. Anläggning 1. Nedgrävningar för hållar i kistväggen

Fynd nr	Keramik	Flinta avslag		Flinta övrig	
		gr	st	gr	st
667	2				
728	2				
744	4			1	6
750				3	14
753		1	13		
757		1	<1		
S:a	8	2	14	4	20

3. Anläggning 1. Kammaren, övre delen, utom konstruktion 1

Fynd nr	Område	Höjd över 0-punkt	Keramik oorn	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Harts	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		
									st	gr	st	gr	art	st	gr
125	NÖr	0,9-1,2	7	41	19	<1	1	1	5	18	9	37	avsl.m.ret.	1	3
384	NVr	0,8-0,95		12		<1	<1				7	91			
Summa:			7	53	19	2	2	1	5	18	16	128		1	

4. Anläggning 1. Kammaren, övre delen, konstruktion 1 (samtliga fynd markerade på fig 5)

Fynd nr	Höjd över 0-punkten	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Harts	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
							st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
128	1,1	11			1											
139	0,95-1,15	77	14	<1	9	2	8	13	7	33	skivskrapa	1	41			
140	0,85-1,1	29	3		4	1	3	4	1	7						
141	0,9-1,1	27	1		2				1	2						
150	1-1,1	33				2					knuta	1	94			
549	1-1,1	29		5	11	1	3	1	1	6				br.tänder	6	1
559	0,85-0,95	2		<1	2		1	<1	3	5						
Summa:		208	18	7	29	6	15	19	13	53		2			6	

5. Anläggning 1. Kammaren, mellersta delen

Fynd nr	Område	Höjd över 0-punkten	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap		
							st	gr	st	gr	art	st	gr
367	Sör	0,7-0,8	10	2		9	3	2	2	65			
371	NÖr	0,7-0,8	34		2	<1	10	5	9	25	avsl m retusch	3	33
380	Under konstr. 1	0,75-0,8	3	3			1	3	3	3	avsl av slipat redskap	1	<1
Summa:			47	5	2	10	14	10	14	93		4	

6. Anläggning 1. Kammaren, undre delen (samtliga fynd, utom fynd 781, som låg spritt i kammaren, är markerade på fig 6)

Fynd nr	Keramik oorn	Brända ben	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt			Anmärkning
	gr	gr		st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr	
470	3													
492		1												
497				1	5									
500				1	25									
507	625(fig 33)										Tandemalj		<1	ett helt lerkärl
508				1	13									
509				1	7									
510	1	<1												
511				1	3									
512				1	108									
513								Avslag m retusch	1	15				
514								Avsl m ret(fig 63)	1	24				
515				1	2									
529				1	6						Skifferhänge	1	10	
530														
531								Avsl m ret(fig 61)	1	11				
532								Avsl m ret(fig 65)	1	6				
533				1	6									
534				1	22									
535				1	11									
536	15													
537	205(fig 36)													ett lerkärl
538	5													
539				1	2									
543	354(fig 35)					1	<1				Tandemalj		<1	ett lerkärl
544						1	7							
545											Obrända tandrester		<1	
546											Bärnst.pärkla(fig 47)	1	1	
548		<1												
555											Skifferhänge(fig 48)	1	8	
556		<1		1	2									
560	201(fig 37)													ett lerkärl
561				1	7									
562								Avsl m ret(fig 64)	1	12				
563				1	6									
564								Avsl m ret o flat- huggning	1	9				
565											Skifferhänge(fig 49)	1	9	
566											Skifferhänge	1	8	
571											Bärnst.pärkla(fig 44)	1	5	
572	2													
574											Obrända ben		<1	
576								Avslag med retusch	1	9				
577				1	10									
578											Tandemalj		<1	
579											Bärnstenspärla	1	1	
580											Obrända ben		1	
583											Skifferhänge(fig 50)	1	5	
584		<1		1	48									
585								Pilspets(fig 59)	1	1				
586	292(fig 34)			1	1						Bärnst.pärkla fragm.	1	<1	ett lerkärl
587											Obrända ben		1	
588	453(fig 32)													ett lerkärl
589				1	26									
590				1	2									
591				1	2			Avsl m ret(fig 62)	1	13				
592				1	1									
593						1	4							
594											Obrända ben		<1	
595											Obrända ben		<1	
596						1	1							
597						1	22							
598	<1													
603											Tandemalj		1	
604	2													
612		<1												
613	157(fig 38)													ett lerkärl
614				1	9									
615											Bärnst.pärkla(fig 45)	1	1	
616								Avslag med retusch	1	10				
617				1	2									
618				1	<1									
622											Bärnstenspärla	1	<1	
623						1	1							
624	10													
633								Dolk(fig 51)	1	165				
634								Pilspets(fig 55)	1	1				
635						1	31							
636		<1												
637	2													
638	4													
639						1	2							

forts.

forts.

Inv nr GAM 48921

Fynd nr	Keramik oorn	Brända ben	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt			Anmärkning
				st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr	
640				1	2									
641				1	2									
642				1	<1	1	<1							
643						1	1							
644						1	1							
645														
647	9										Skifferhänge fragm	1	6	
648						1	1							
649											Bärnstenspärla	1	<1	
650						1	13							
651	76													
652								Avslag med retusch	1	33				
655	2													
702														
703						1	1				Bärnst.pärla fragm	1	1	
705														
706								Pilspets(fig 58)	1	2				
707			1	1	8			Pilspets(fig 57)	1	2				
708				1	2									
709				1	1									
710				1	8									
712	2													
713	3													
741	2													
743	14													
745		<1												
746				1	3									
781				8	15	27	45							
S:a	2440	8	1	41	369	41	132		15					

Fynd nr	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig	
					st	gr	st	gr
103	69		<1	<1	7	36	1	20
114	32		<1					
391							5	111
469	124		<1					
501	2		6					
502	15	1	1		2	4		
516	23		2	<1	2	5	9	77
S:a	265	1	12	2	11	45	15	208

7. Anläggning 1. Förrummet
(fynd 391, 469 och 501 markerade på fig 6)

8. Anläggning 1. Plundringsgropen

Fynd nr	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Harts	Slagg	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
								st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
1	1	657	10	12	1	27	3	58	196	68	463	Pilspets(fig 60)	1	4	Bärnst.pärla fragm	1	1
												Spjutspets(fig 53)	1	15	Bärnst.pärla(fig 46)	1	3
												Skivskrapa	1	18	Skifferbit	1	1
												Spets	1	6	Knacksten bergart	1	251
												Avslag m retusch	14	137			

9. Anläggning 1. Sanden under stenarna i kantkedjan

Inv nr GAM 48921

Fynd nr	Under sten nr	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera	Brända ben	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap		
		gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr
718	XV				<1	1	<1					
719	XIX	3	1					1	2			
720	XLI		24		<1	2	4	2	4			
721	XX					1	1	1	<1			
722	XXV		10									
724	XXVI				<1							
725	XXIV	24(fig 42)	16							Skrapa fragment	1	11
726	XXIII	9(fig 40)	12					13	83	Slipad yxa eggfragm	1	5
727	XVIII			6								
729	XXII		12		<1	1	2	3	12			
730	XXI		9		<1	3	1	2	7			
Summa:		3636	84	6	5	8	9	22	109		2	

10. Anläggning 1. Stenpackningen mellan kista och kantkedja

Fynd nr	Område	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera	Lerkulor	Brända ben	Harts	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	st	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
90	B1		24					6			2	11						
91	B1		178	2		1		21	2	27	3	12	Avslag med retusch	1	10			
67	B1(N)		84	1				4			2	3						
687	B2		74								2	15						
356	B3	17	93	4	1	<1	<1	2	1	<1	3	3						
87	B3		62	1		<1			1	7								
143	B3		55	4				3	3	25	7	88						
480	B3		23	4		<1	<1	4	2	3	3	1	Avslag med retusch	1	5			
38	B4		7					7										
96	B4		95	8		<1		<1	9	22			Tillslaget flintst	1	320			
695	B5		9	<1				2	2	2	4	110						
711	B5		13															
-	B6	se fynd tabell							4									
33	B7		91	2														
98	B7					<1		2	5	34	3	8	Avslag med retusch	1	65	Knacksten av rullsten	1	458
													Avsl m bearb spets	1	5			
420	B7										3	182						
55	B8		18															
115	B8		28	13				1	2	11			Avslag med retusch	1	4			
316	B8		14															
155	B7+B8		60	19				2	2	2	5	83						
690	B7+B8		11	3				1			2	10						
57	B9+B10		13															
129	B9+B10		2	2		1		3	2	34	1	6	Knacksten fragment	1	364			
256	B10	3	20			<1			2	1	4	5	Avslag med retusch	1	10			
Summa		220	967	64	1	1	8	2	59	33	169	44	537		8			

974

11. Anläggning 1. Småstenspackningen utanför kantkedjan samt området närmast utanför
(Fynd 8, 14, 50, 92, 134, 158, 164, 168, 184, 203, 271 och 307 är markerade på fig 5)

Inv nr GAM 48921

Fynd nr	Område	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera		Lerkula		Brända ben		Harts	Slagg	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	st	gr	gr	gr	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
6	C1 1)		18								2											
8	C1 1)		3																			
159	C1+D1 1)		60	5									2	6	3	5						
70	D1 1)		5								2											
197	C1 2)		194	10			<1				3		4	6	6	42				avslag bergart	1	4
203	C1 2)																			bronsfragm		1
205	D 2)		249	22	2	2					2		8	25	12	80				avslag bergart	1	3
761	C2+D2 1)														1	<1						
760	C2+D2 2)		30								6		2	2	1	10				förkoln skal?		<1
698	C2 2)		46	1				1					1	1	1	2						
40	C3 1)		20					2			21									knackstbergart	1	610
14	C3 1)											3										
92	C3 1)											5										
92	C3+D3 1)		506	98	22	13					9		17	40	29	608				avslag kvarts	1	8
133	D3 1)																			knack-el.mal-	1	998
133	D3 1)		13					1				4								sten bergart		
134	D3 1)																					
181	C3 2)	6	93	3				3			2		8	94	2	3						
214	C3+D3 2)		109	10	1	1							11	12	8	514	Avsl av slipat redskap	1	1			
																	Knuta	1	106			
182	D3 2)		104	19	2	2							7	24	9	195	Avslag med retusch	1	6			
65	C4 1)		18				<1				11											
83	C4+D4 1)		302	62	5	3					5		9	48	13	35				avslag kvarts	1	19
183	C4+D4 2)	2	246	16	4	3	1						13	60	5	71						
184	C4 2)		336																			
769	C5+D5 1)		39	7			<1						4	8								
696	C5+D5 2)		30	14			1				19		4	24	3	20				avslag?kvarts	1	1
52	C6+D6 1)	16	173	22	2	2					1		11	18	6	27	Avslag med retusch	1	16			
165	C6 2)		81																			
164	C6 2)											4										
168	C6 2)																			pincett, orn	1	7
170	C6+D6 2)		81	32	2	1	1				10		11	43	30	129				brons(fig 52)		
50	C7 1)											9										
158	C7 1)																Skrapa	1	31			
53	C7+D7 1)		159	48	1	1	<1				14		1	3	6	34	Avslag med retusch	1	19			
171	C7 2)		253	60	4	4	1				25		9	7	31	65						
307	C7 2)		50	97	32	19	3	1							5	2						
271	C7 2)		70	<1	52	36							3	3	3	6						
174	C7+D7 2)		204	165	12	12			1	13			6	2	16	56	Avslag med retusch	1	16			
269	D7 2)	11	42	5	5	4							2	2	2	6						
71	C8+D8+																					
	C9+D9 1)		193	147	1	<1	<1	<1	39						28	338	Avslag med retusch	17	102	avslag kvarts	1	9
259	C8 2)	7	28	1											1	<1						
195	C8+D8 2)		174	92	5	4					12		3	6	11	72				avslag kvarts	1	2
195	C9 2)		15	17			1				11		1	3	4	129						
196	C9+D9 2)		223	155	2	2	<1				33		14	144	20	106						
764	C10+D10		16				<1				5		1	1	3	5						
	1)																					
763	C10+D10		82	16							3					8	134					
	2)																					
Summa:		42	4265	1125	154	110	23	3	248	25	152	582	267	2696				23			10	

- 1) Övanpå stenpackning
2) I stenpackning

12. Anläggning 1. Sydöstra kvadranten utanför kistan

Fynd nr	Område	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera		Brända ben		Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
2	B11+C11		4						1	3								
100	B11+C11		164	32	1	13	10	45	9	200			Avsl m bearb spets	1	4	Avsl av kvarts	1	3
101	B11+C11+D11+		321	61		20	8	13	14	329			Avslag med retusch	1	21	Yxa av bergart	1	235
	B12+C12+D12															(trindyxa)		
102	D11		71	30		8	25	76	5	85			Avslag med retusch	1	2			
191	B12+C12+D12	2	140	4	2	7	5	47	2	12								
Summa:		2	700	127	3	48	49	184	30	626				3			2	

13. Anläggning 1. Sanden under stenpackningen
(fynd 233, 240, 276, 519, 520 och 681 är markerade på fig 5)

Inv nr GAM 48921

Fynd nr	Område	Keramik orn	Keramik oorn	Bränd lera	Lerkulor		Brända ben	Slagg	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	st	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
376	B1		5				<1			6	24	4	330						
689	B2									1	7	1	4						
481	B3		3				<1			3	2	2	1						
413	B4						1			5	8	4	17						
734	B5		11									2	29						
448	B6		25	7			<1			3	3	8	146	Avslag med retusch	1	9			
														Fragm slipat redsk	1	3			
														Tillslaget flintst	1	125			
422	B7		13							6	12	33	31	Avslag med retusch	1	<1			
465	B8+B9		11	1						4	8	24	244						
681	B10																		
682	B10		75	6			<1	<1		4	12	7	25	Avslag med retusch	1	44	Skifferhänge	1	10
225	C1		132				2			2	4	4	32						
366	C1+D1		16							3	8	8	84						
382	D1		34				1					2	1						
699	C2		9									1	2						
425	C3	12 (fig 39)	89	3			2			11	16	7	58	Avslag med retusch	2	48			
														Tillhuggn flinstyck	2	110			
312	C3+D3									2	3	5	217						
429	D3											3	150						
233	C4		44																
276	C4								5										
247	C4		14	13			1			1	<1	2	146	Skrapa	1	19	Pimpsten		9
231	C4+D4		74	10			2			15	25	34	554	Avsl slipat redsk	1	4			
232	D4						1												
752	C5+D5		2				<1					4	6	Avsl slipat redsk	2	1			
														Slip yxa nackfragm	1	12			
237	C6	3	7				1			3	3	10	15	Avsl slipat redsk	2	16			
240	C6								1										
241	C6+D6	3	67	5			10			55	162	206	280	Avslag med retusch	1	2			
														Avsl slipat redsk	3	4			
333	C7		35		2	2	3	2		18	67	24	44	Avslag med retusch	1	6			
														Skivskrapa	1	14			
														Avsl slipat redsk	1	4			
335	C7+D7	34 (fig 41)	50	23	2	1	3		4	32	96	93	218	Avslag med retusch	1	1			
610	D7				3	3													
257	C8		26	7			<1			4	32	1	100	Skivskrapa	1	20			
363	C8+D8											14	59						
260	D8									2	69	1	14	Avsl slipat redsk	1	2			
242	C9		77	1			2	3		3	11	6	30	Avslag med retusch	1	13			
350	C9+D9		11	<1			<1			8	7	12	172	Fragm slipat redsk	1	<1			
245	C9		2									2	86						
768	C10		9							2	11	15	523						
519	B11+C11+													Pilspets(fig 56)	1	1			
520	D11+B12+		161	32				4		12	27	16	207	Pilspets(fig 54)	1	1			
193	C12+D12													Avsl slipat redsk	1	5			
														Avslag med retusch	2	12			
														(skivskrapsfragm?)					
Summa:		52	1002	109	7	6	36	10	10	205	618	555	3825		20				

14. Anläggning 1. Avtorvning och allmänt

Inv nr GAM 48921

Fynd nr	Kvadrant	Keramik	Bränd lera	Brända ben	Harts	Slagg	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt		
		gr	gr	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	art	st	gr
770	NV						14	35	15	118	Avslag med retusch	2	26			
772	NÖr						8	3	8	51						
773	SVr								1	1						
774	SÖr						3	17	6	31	Avslag med retusch	1	3			
780	Allmänt	201	16	<1	1	7	8	25	19	139				Avslag kvarts	1	1
Summa		201	16	1	1	7	33	80	49	340		3				

15. Anläggning 2 - 26

Fynd nr	Anläggning	Keramik ornerad		Keramik	Bränd lera	Lerkulor	Brända ben	Slagg	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta, redskap			Övrigt	
		gr		gr	gr	st	gr	gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr		
762	3						7			1	3	3	14					
236	3						1											
605	4	4		1	3		<1			1	<1	3	<1					
749	5						<1			1	1			Avsl m retusch	1	1		
621	6			9			<1					2	4					
683	7			12					4									
116	8			15	4			6				2	3				Järnfragm 1 gr	
748	10			5														
747	11			4	1					2	10							
178	12						1					1	92					
179	13				6	1	1					2	7					
302	15			<1	2													
303	16	19 (fig 43)		8						1	2							
Summa		23		45	16	1	1	13	6	4	6	17	13	121		1		

SUMMARY

Prehistoric site 18:92 consisted of a late Neolithic gallery-grave which lay up in a larger range of hills in Säve on the island of Hisingen in the Gothenburg region (Figs. 1 and 15).

The gallery-grave, most of which had been damaged by plundering, was built of large slabs (Figs. 21 - 23). It was divided into a larger chamber and a smaller ante-chamber. Four small stones with shaped tops stood, two by two, on the floor of the chamber (Figs. 24 and 25). They have been interpreted as forming supports for the poles of a bier construction.

A layer of sand containing many finds was discovered in the floor of the chamber. Among these were 7 pottery vessels, a dagger and several arrow-heads made of flint, slate pendants and amber beads, which could all be dated to the late Neolithic period.

The cist was surrounded by a kerb of boulders packed close together (Figs. 21 - 23). Between the cist and the kerb was a stone packing, which might partly have belonged to the original grave edifice. This packing had possibly been laid down or in any case rebuilt during a somewhat later period.

Outside the kerb there was a later stone packing consisting of small stones (Fig. 20). In it there was a large number of finds, mostly pot-sherds, burnt clay, small lumps of clay and a decorated pair of bronze tweezers, which can probably be dated to the Migration Period (Fig. 52). There were also many finds of the same type right outside the stone packing. They probably belong to an Iron Age settlement site close by.

In the chamber's upper section was found a cremation grave from the Bronze or Iron Ages. Possibly it has some connection with the rebuilding and extension of the gallery-grave.

S. Andersson

Litt.:

- 1) Andersson, S. En hällkista i Svensby. Säve. Jordbruksbygd blir stadslandskap.
Göteborg 1969.

- 2) Cullberg, Kj. Säve i förhistorisk tid - en miljöskiss. Säve. Jordbruksbygd blir stadslandskap. Göteborg 1969. Sid 140.
- 3) Forssander, J.E. Der Ostskandinavische Norden während der ältesten Metallzeit Europas. Lund 1936. Sid 123, fig 23.
- 4) Wigforss, J. Fornlämning nr 23:856 inom Göteborgs stad. Fyndrapporter 1970. Göteborg 1970. Sid 700, 711.
- 5) Kaelas, L. Rapport över undersökning av fornlämningsområdet GÖT 174 (= 1964 års fornminnesinv. nr 15:76) vid Ryaskolan, S.Biskopsgården, Göteborg. 1966. GAM:s arkiv och ATA. Sid 6, fig 7.
- 6) Enligt muntligt meddelande av L. Kaelas.
- 7) Rapport ATA. G. Ekelund tackas härmed för uppgifterna angående tolkningen av de tillknackade stenarna.
- 8) Jaanusson, H. Hällkista i Bjurhovda. Fornvännen 1969. Uppsala 1969.
- 9) Andersson, S. Fornlämning nr 14:29 inom Göteborgs stad. Fyndrapporter 1970. Göteborg 1970.
- 10) Se bl a Rygh, O. Norske Oldsager. Christiania 1885. Fig 165, Engelhardt, C. Nydam mosefund, 1859 - 1863. Köbenhavn 1865. Sid 19, Pl V:7 samt Müller, S. Ordning av Danmarks Oldsager. Del III. Köbenhavn 1895. Fig 272.
- 11) Avskrift ur D:r Georg F.L. Sarauws dagbok. Hålda sockens fornminnen nr 4. 1914 - 1917. GAM:s arkiv.
- 12) Olsson, H. Fornlämning 23:S 93 Björnekulla, Göteborg. Boplatsområde. Förromersk järnålder. Fyndrapporter 1971. Göteborg 1971.

LAGERBETECKNINGAR

DESCRIPTION OF LAYERS

1. Grästorv	Turf
2. Humusfärgad sandig mo	Humuscoloured fine sand mixed with medium sand
3. Något moig sand	Medium sand mixed with fine sand
4. Gråfläckig sand	Grey-stained sand
5. Omrört lager (plundringsgrävning)	Disturbed layer (due to robbing)
6. Stenig grusig sand	Stony, gravelly sand
7. Ljusgrå mjäla	Light-grey silt

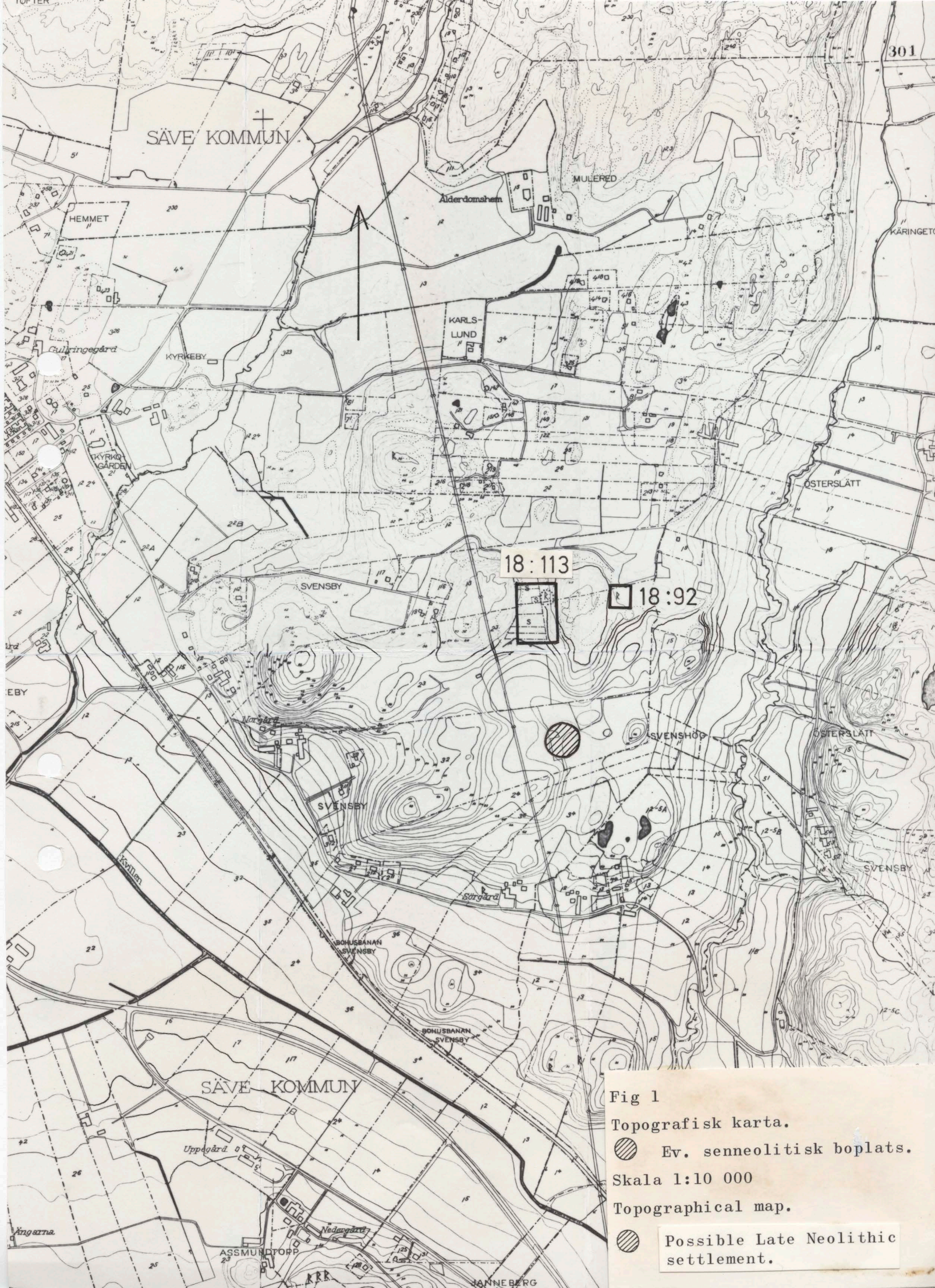

Fig 1

Topografisk karta.

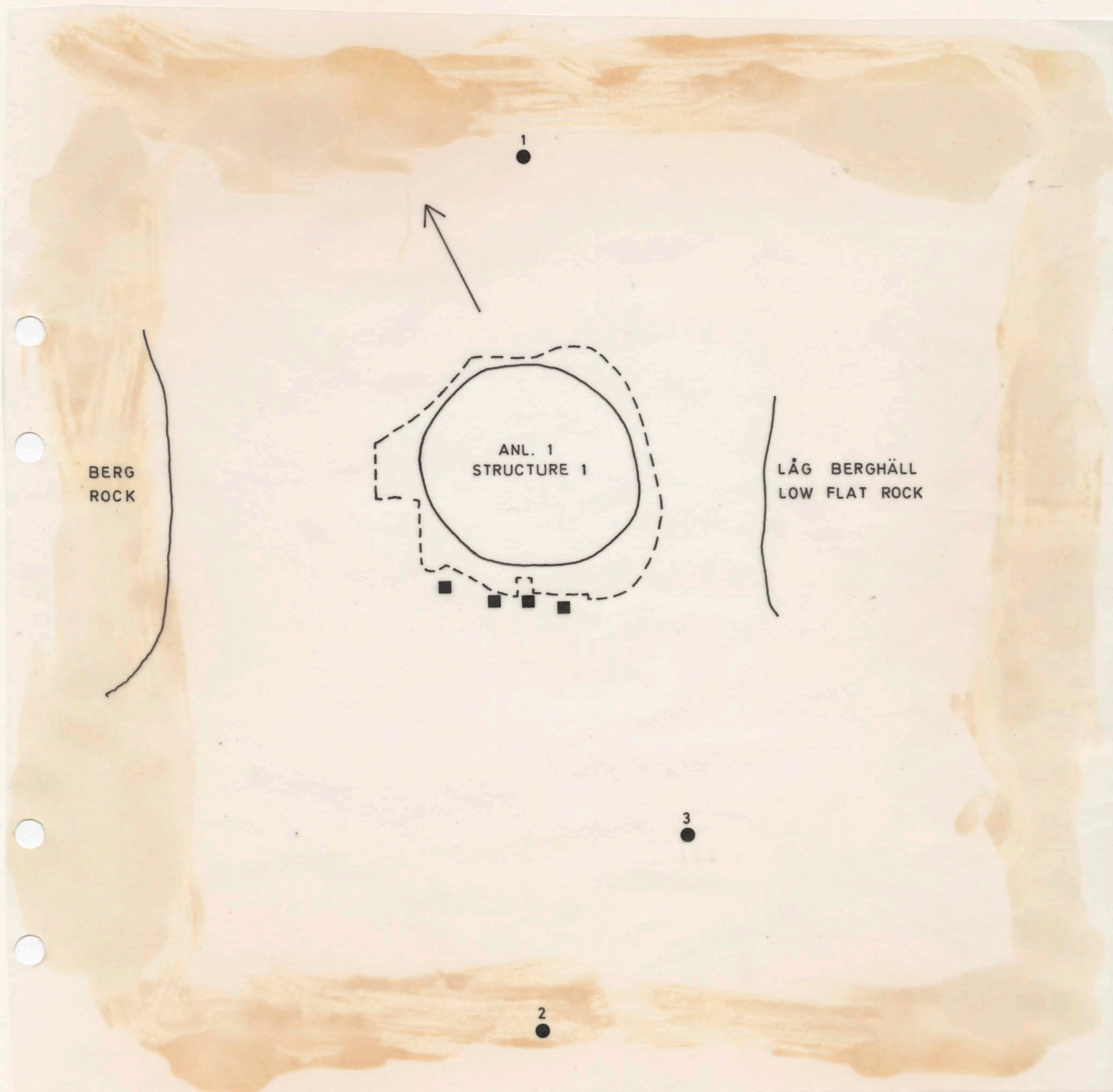
● Ev. senneolitisk bopplats.

Skala 1:10 000

Topographical map.

● Possible Late Neolithic settlement.

ANLÄGGNING 1 OCH PROVGROP 1-3
STRUCTURE 1 AND TRIAL-PITS 1-3

--- GRÄVNINGSGRÄNS
● PROVGROP
■ TRÄD

EXCAVATION LIMIT
TRIAL PIT
TREE

FIG 2

SKALA 1:200

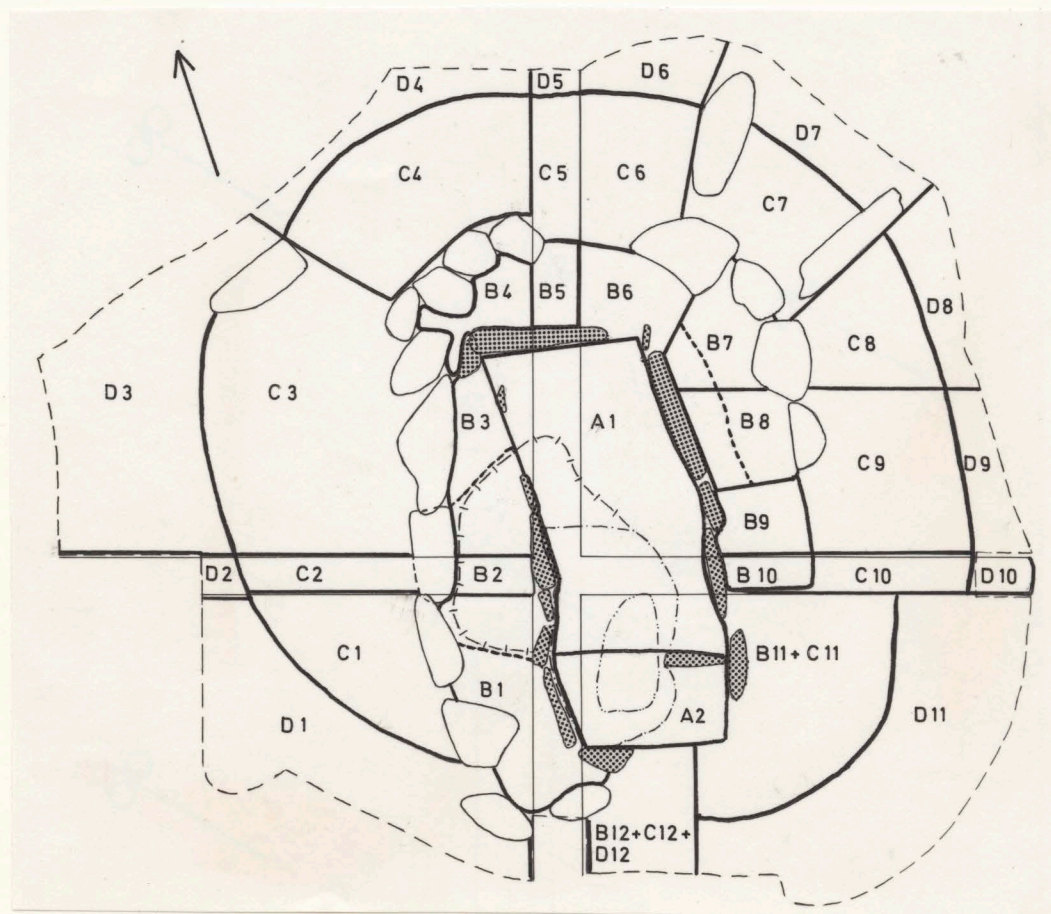

UPRIGHT SLAB IN THE CIST
 RECUMBENT OR SEMI-RECUMBENT SLAB
 BOULDER IN THE KERB
 MISCELLANEOUS STONES
 EXCAVATION LIMIT
 APPROX. OUTLINE OF SOCKET FOR CIST SLABS,
 APPROX. 0.5 METRES ABOVE POINT ZERO
 OUTER LIMIT FOR THE PACKING OF SMALL STONES
 LIMIT FOR THE DEEP ROBBER'S PIT

FIG 3

ANLÄGGNING 1

STRUCTURE 1

- — GRÄVNINGSGRÄNS
- — — — — OMRÅDESGRÄNS
- - - - - GRÄNS FÖR PLUNDRINGSGROP EFTER 1964
- · - · - GRÄNS FÖR DJUP PLUNDRINGSGROP
- | - | - | GRÄNS FÖR GRUNDARE PLUNDRINGSGROP
- - - - - GRÄNS FÖR OLIKA DELAR INOM OMRÅDE B1, B3, B7 RESP. B8
- REST HÄLL I KISTAN

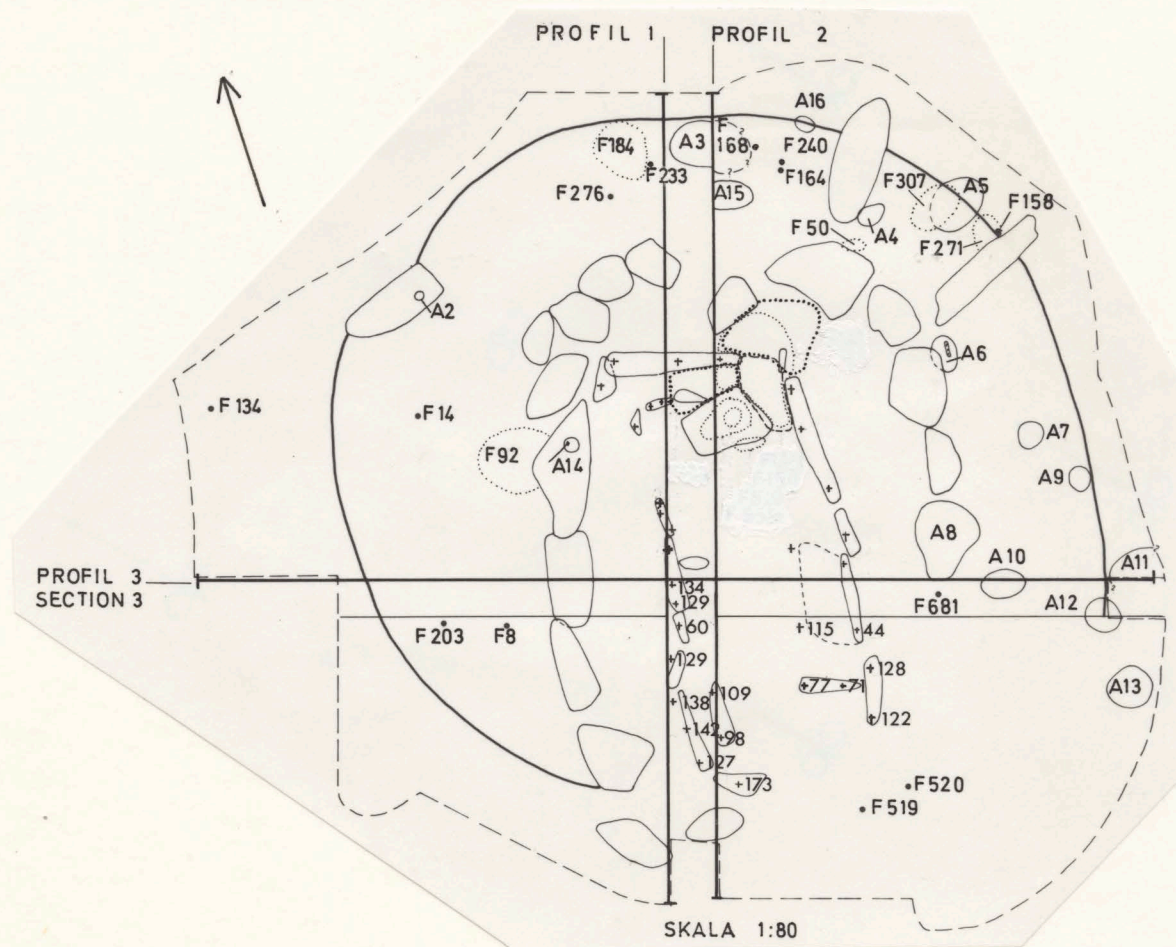
- EXCAVATION LIMIT
- LIMIT OF THE AREA
- LIMIT OF THE ROBBER'S PIT AFTER 1964
- LIMIT OF THE DEEP ROBBER'S PIT
- LIMIT OF THE SHALLOWER ROBBER'S PIT
- LIMIT OF VARIOUS SECTIONS WITHIN THE AREA RESPECTIVELY B1, B3, B7, B8.
- UPRIGHT SLAB IN THE CIST

FIG 4

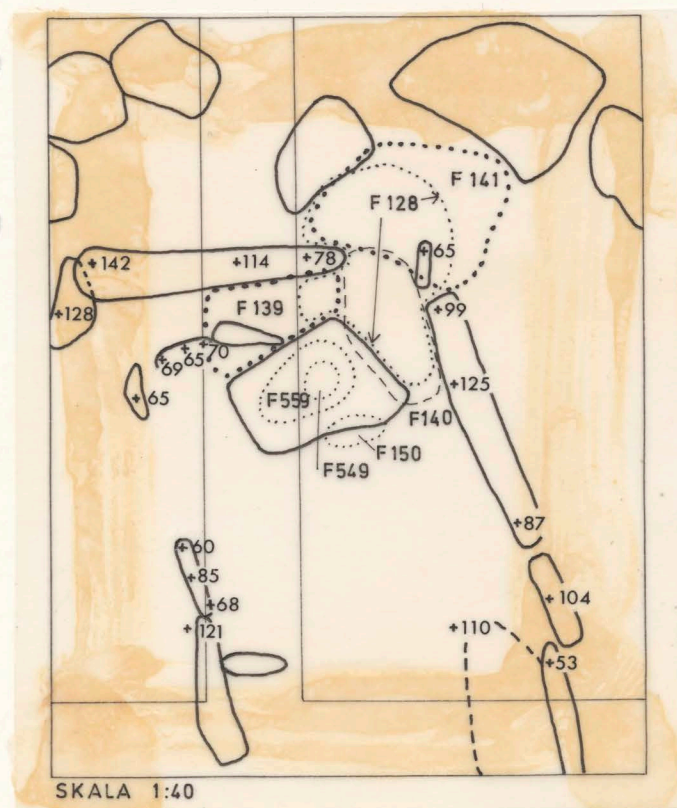
SKALA 1:80

ANLÄGGNING 1 - 16
STRUCTURE 1 - 16

FYNDPLAN
FIND PLAN

DETALJ KONSTRUKTION 1
DETAIL CONSTRUCTION 1

--- GRÄVNINGSGRÄNS
— YTTERGRÄNS FÖR SMÅSTENSPACKNING I ANLÄGGNING 1

•
--- FYND

A ANLÄGGNING

--- EXCAVATION LIMIT

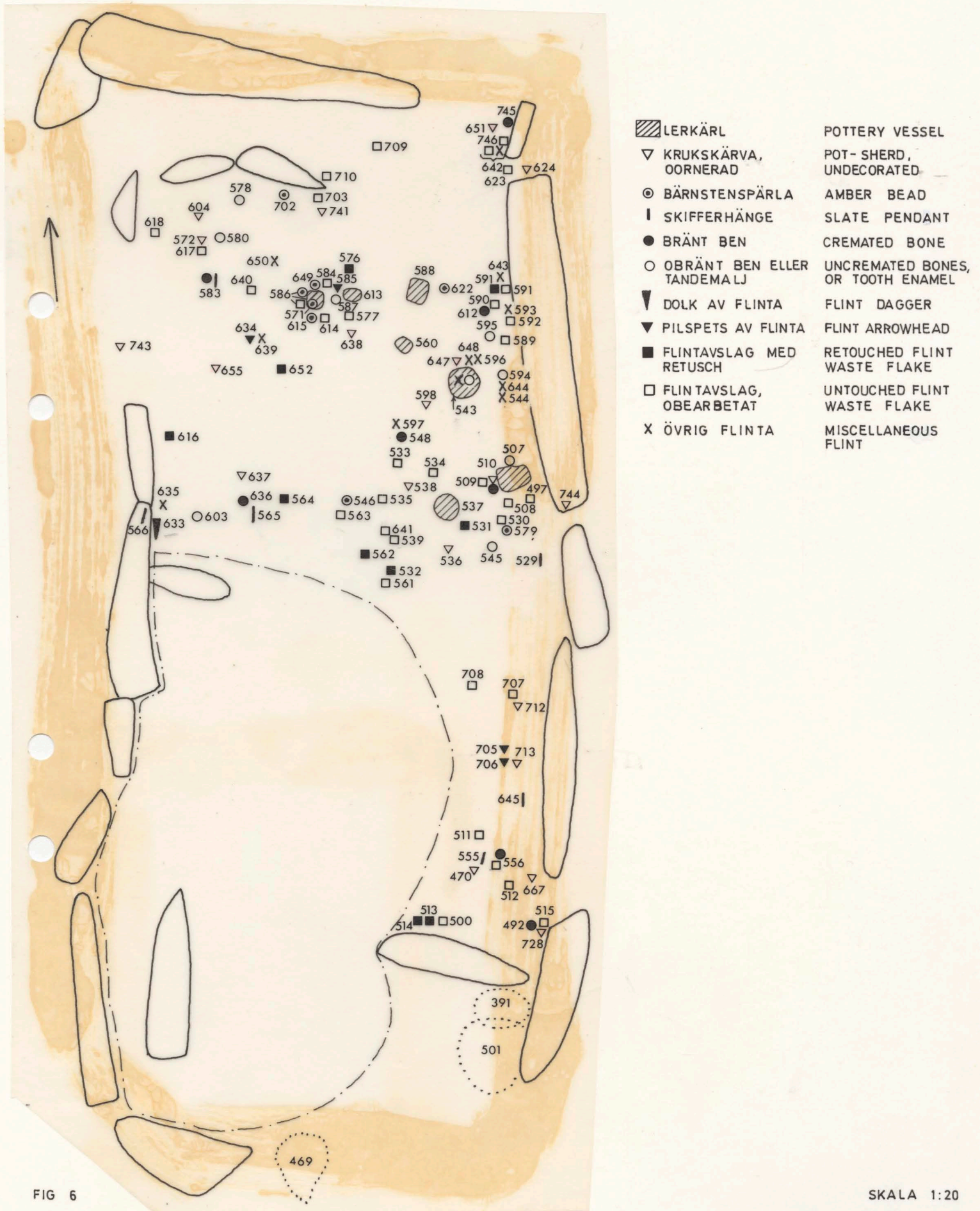
— EXTERIOR LIMIT FOR THE PACKING OF SMALL STONES IN STRUCTURE 1

•
--- FINDS

A STRUCTURE

FIG 5

ANLÄGGNING 1. FYNDPLAN. KAMMARE OCH FÖRRUM STRUCTURE 1. FIND PLAN. CHAMBER AND ANTE-CHAMBER

ANLÄGGNING 1 PROFIL 1
STRUCTURE 1 SECTION 1

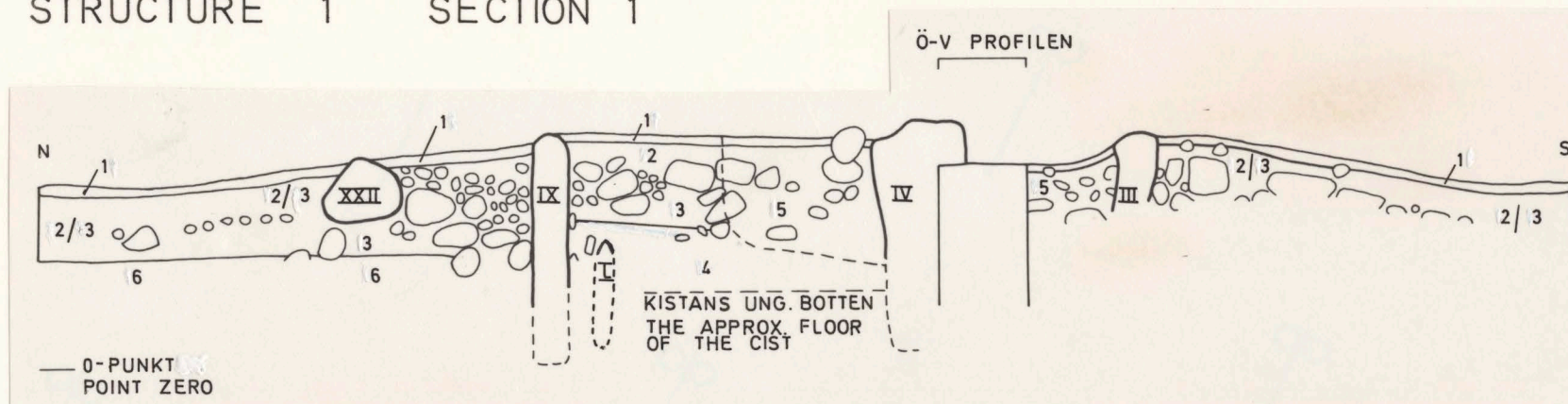

FIG 7

ANLÄGGNING 1 PROFIL 2
STRUCTURE 1 SECTION 2

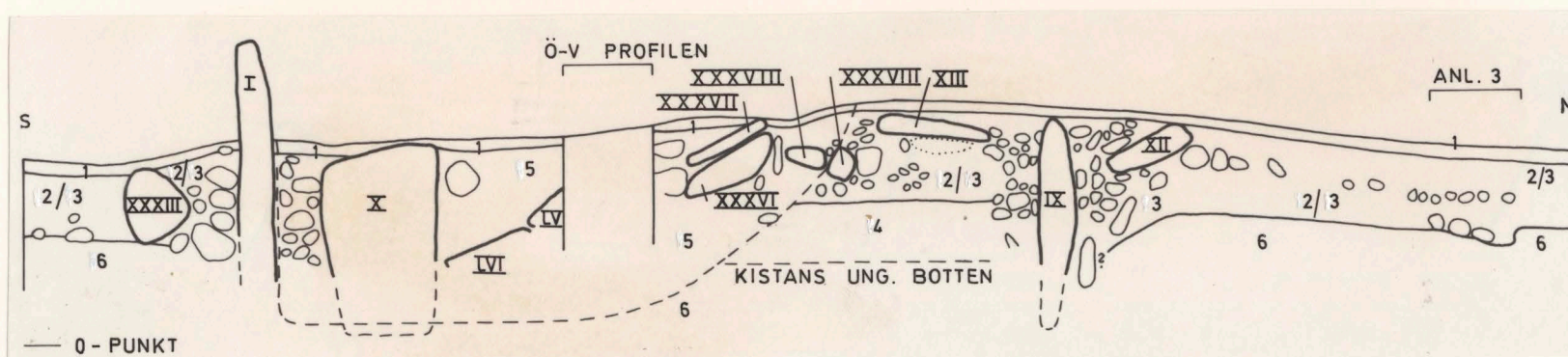

FIG 8

○ = FYND 549 FIND 549

FIG 7-8

SKALA 1:40

ANLÄGGNING 1 PROFIL 3
STRUCTURE 1 SECTION 3

N-S PROFILEN

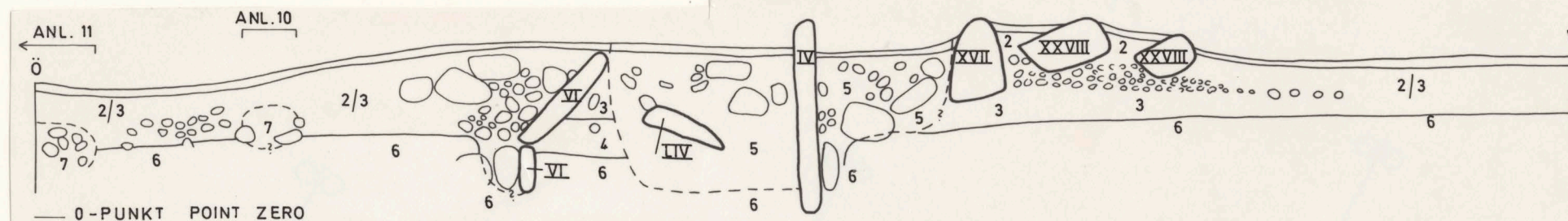
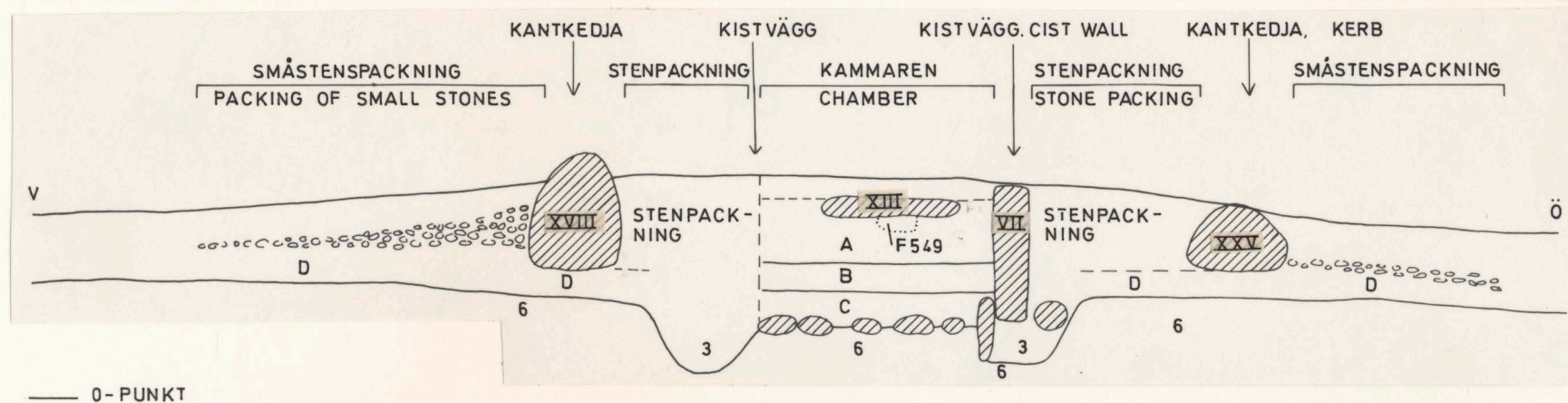

FIG 9

ANLÄGGNING 1. PROFILSKISS
STRUCTURE 1. SKETCH-SECTION

- A. STENPACKNING (MED I HUVUDSAK YNGRE FYND)
B. RELATIVT STENFRITT SANDLAGER (MED REL. FÅ FYND - SENNEOLITISKA)
C. MYCKET FYNDRIKT GRÅFLÄCKIGT SANDLAGER (SENNEOLITISKA FYND)
D. SANDLAGRET UNDER STENPACKNINGEN (MED MYCKET FYND - SENNEOLITISKA)

- STONEPACKING (CONTAINING MOSTLY LATER FINDS)
SAND LAYER WITH RELATIVELY FEW STONES (CONTAINING A RELATIVELY SMALL NUMBER OF LATE NEOLITHIC FINDS)
GREY-STAINED LAYER OF SAND CONTAINING A WEALTH OF LATE NEOLITHIC FINDS
THE SAND LAYER UNDER THE STONEPACKING WITH ITS MANY LATE NEOLITHIC FINDS

FIG 10

ANLÄGGNING 1. PROFILSKISS - FÖRRUMMET
 STRUCTURE 1. SKETCH-SECTION - THE ANTE-CHAMBER

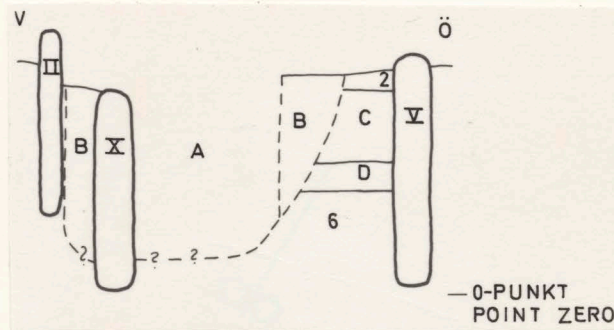

FIG 11

A.	SISTA PLUNDRINGSGROPEN	LATEST ROBBER'S PIT
B.	GAMMAL PLUNDRINGSGROP	OLD ROBBER'S PIT
C.	STENPACKNING	STONE-PACKING
D.	SAND MED ENSTAKA STENAR	SAND CONTAINING A FEW STONES

ANLÄGGNING 1. PROFILSKISS - KISTAN
 STRUCTURE 1. SKETCH-SECTION - THE CIST

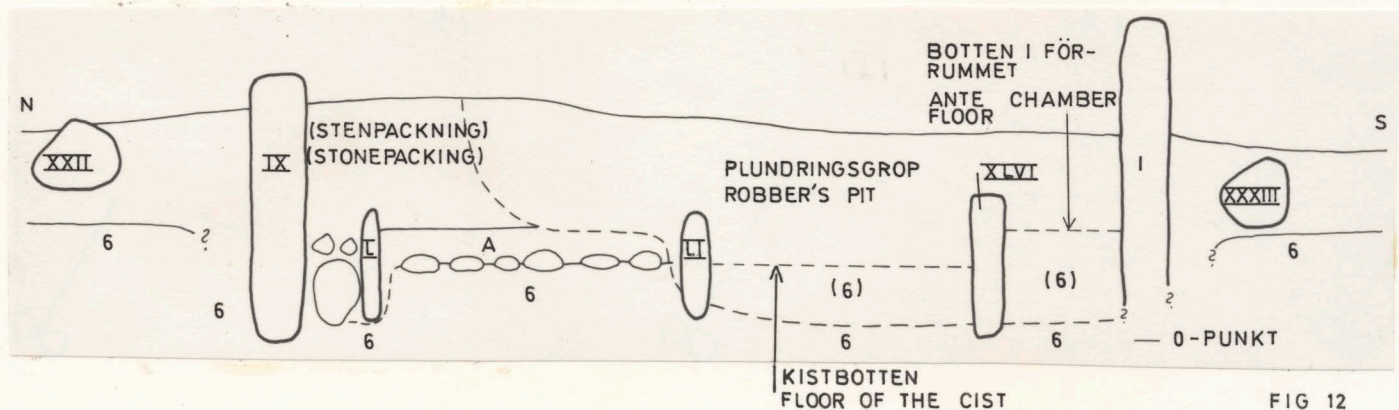

FIG 12

A. DET FYNDRIKA GRÅFLÄCKIGA SANDLAGRET
 I BOTTEN PÅ KISTAN

GREY-STAINED LAYER OF SAND, RICH IN FINDS,
 IN THE BOTTOM OF THE CIST

ANLÄGGNING 1. PROFILSKISS — HÄLLAR I KISTANS
VÄSTRA VÄGG

STRUCTURE 1. SKETCH-SECTION — THE SLABS IN THE
WEST WALL OF THE CIST

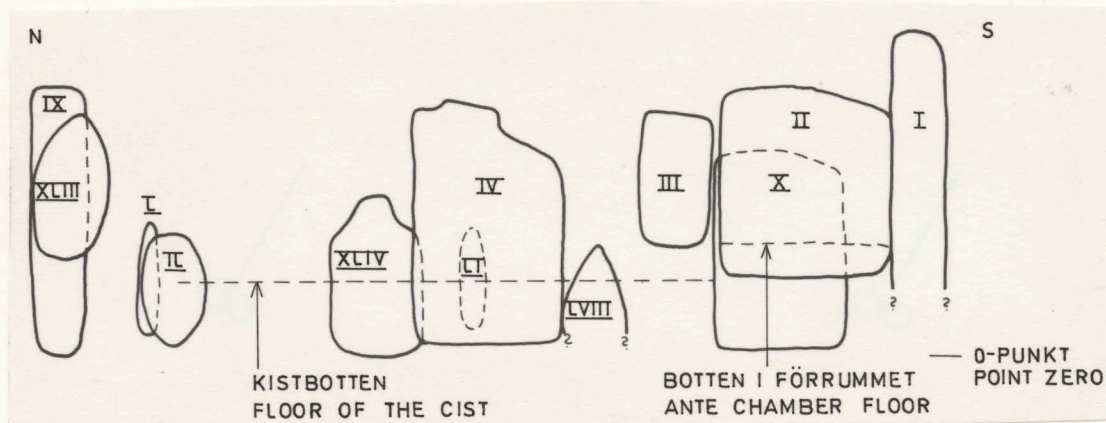

FIG 13

ANLÄGGNING 1. PROFILSKISS — HÄLLAR I KISTANS
ÖSTRA VÄGG

STRUCTURE 1. SKETCH-SECTION — THE SLABS IN THE
EAST WALL OF THE CIST

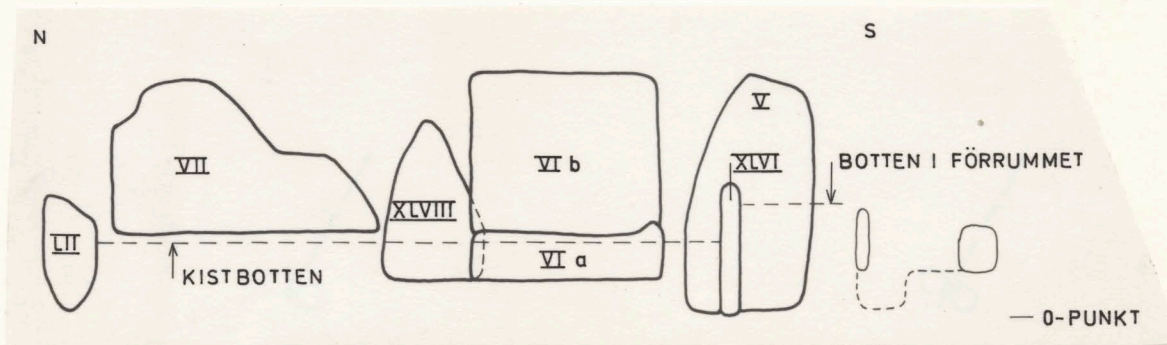
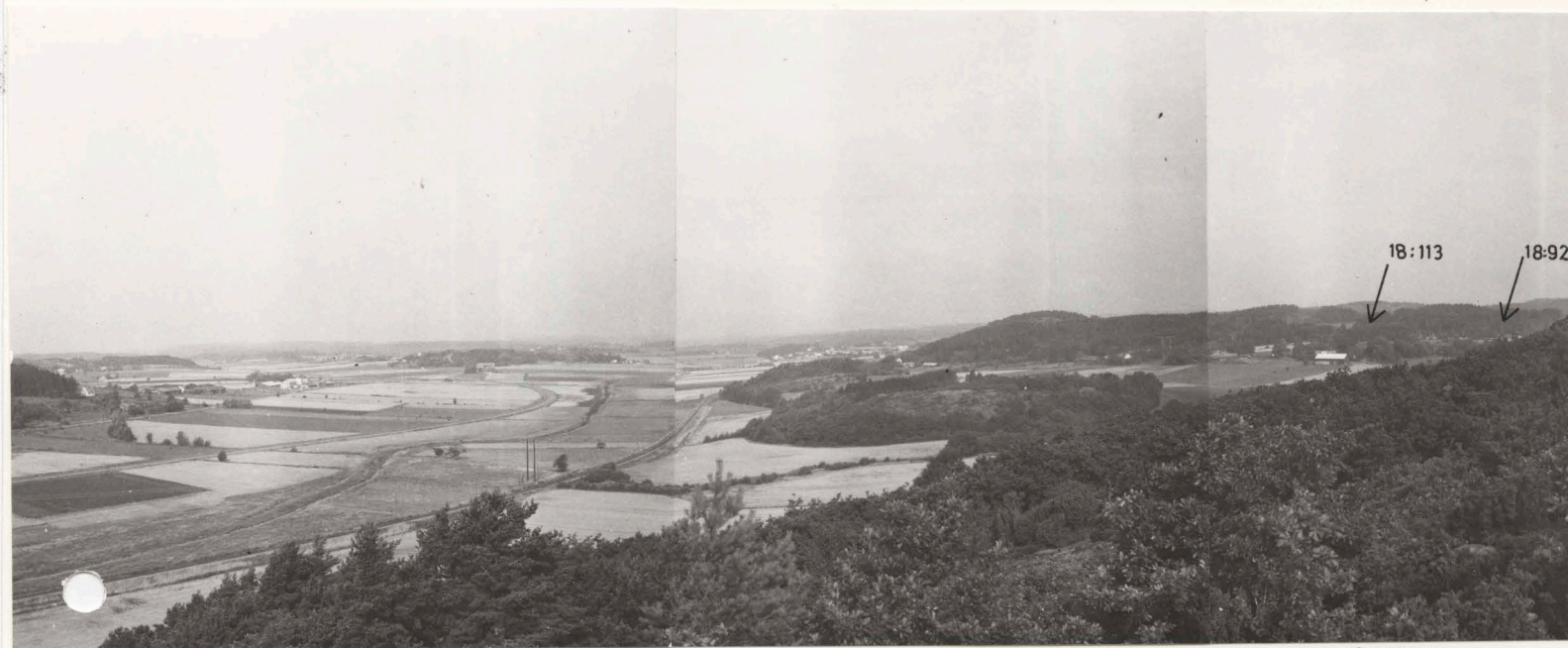

FIG 14

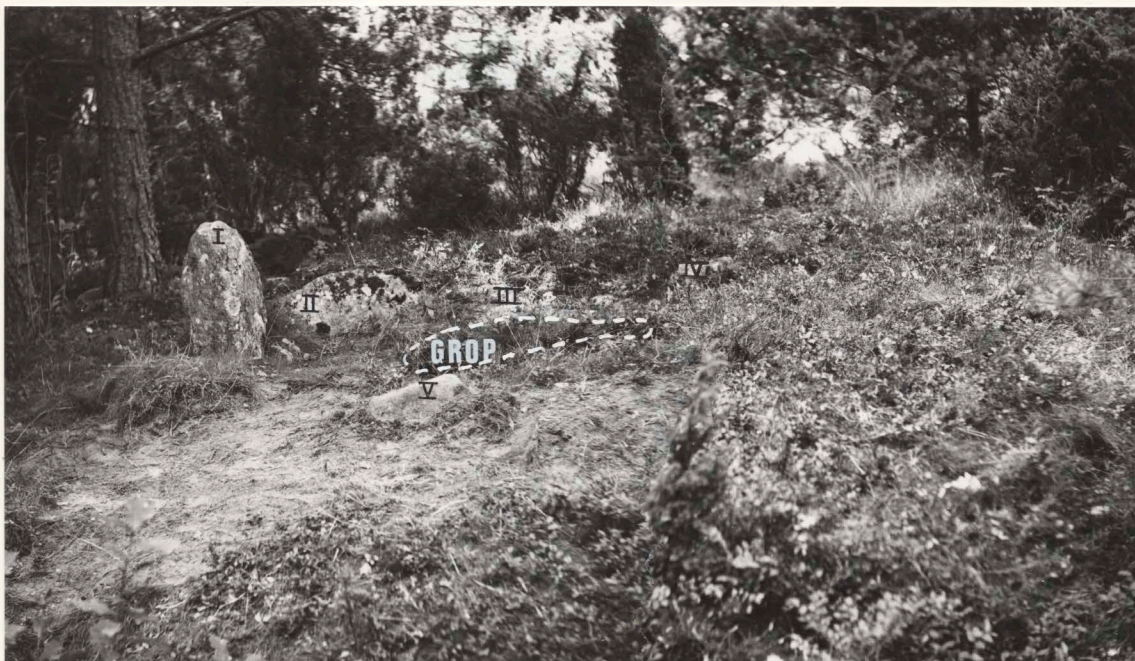

B5985

Fig 15

Översikt över centrala delen av Säve med Kvilleåns dalgång till vänster och bergspartiet med bl a hällkistan 18:92 och gravfältet 18:113 till höger, från sydsydost.

View of the central part of Säve with the valley of the Kville to the left, and to the right, the range of hills showing gallery-grave 18:92 and grave-field 18:113. View from the south-south-east.

B5986

Fig 16

Hällkistan före undersökning men efter röjning, från sydost.

The gallery-grave before excavation but after surface clearing. View from the south-east.

Fig 17

Hällkistan efter avtorkning och första rensning, från sydsydost.

The gallery-grave after removal of turf and top layer of soil.
View from the south-south-east.

Fig 18

Nordöstra kvadranten. I förgrunden småstenspackningen mellan kista och kantkedja (område B7, B8). Tillvänster stenpackningen i område B9. I bakgrunden håll XIII med sekundärgraven, från öster.

The north-east quadrant. In the foreground, the packing of small stones between the cist and the kerb can be seen (area B7, B8), and to the left, the stone-packing in area B9. In the background is slab XIII with the secondary grave. View from the east.

B5989

Fig 19

Hällkistan efter avtorvning och första rensning. Snett uppifrån sydsydväst.

The gallery-grave after removal of turf and top layer of soil. Oblique view from above, south-south-west.

Fig 20

Hällkistan med småstenspackningen utanför kantkedjan. De översta stenlagren bortgrävda. Snett uppifrån sydsydväst.

The gallery-grave with the packing of small stones outside the kerb. The top layer of stones has been removed. Oblique view from above, south-south-west.

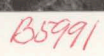

Fig 21

Hällkistan med i stort sett endast hällarna i kistan och stenarna i kantkedjan kvar. Snett uppifrån sydsydväst.

The gallery-grave with everything removed but the cist slabs and the kerb stones. Oblique view from above, south-south-west.

Fig 22

Hällkistan med endast kisthällar och kantkedjans stenar kvar. Stödpackning synlig utanför häll V och VI, från sydsydost.

The gallery-grave with nothing but cist slabs and kerb stones left. The packing is visible outside slabs V and VI. View from the south-south-east.

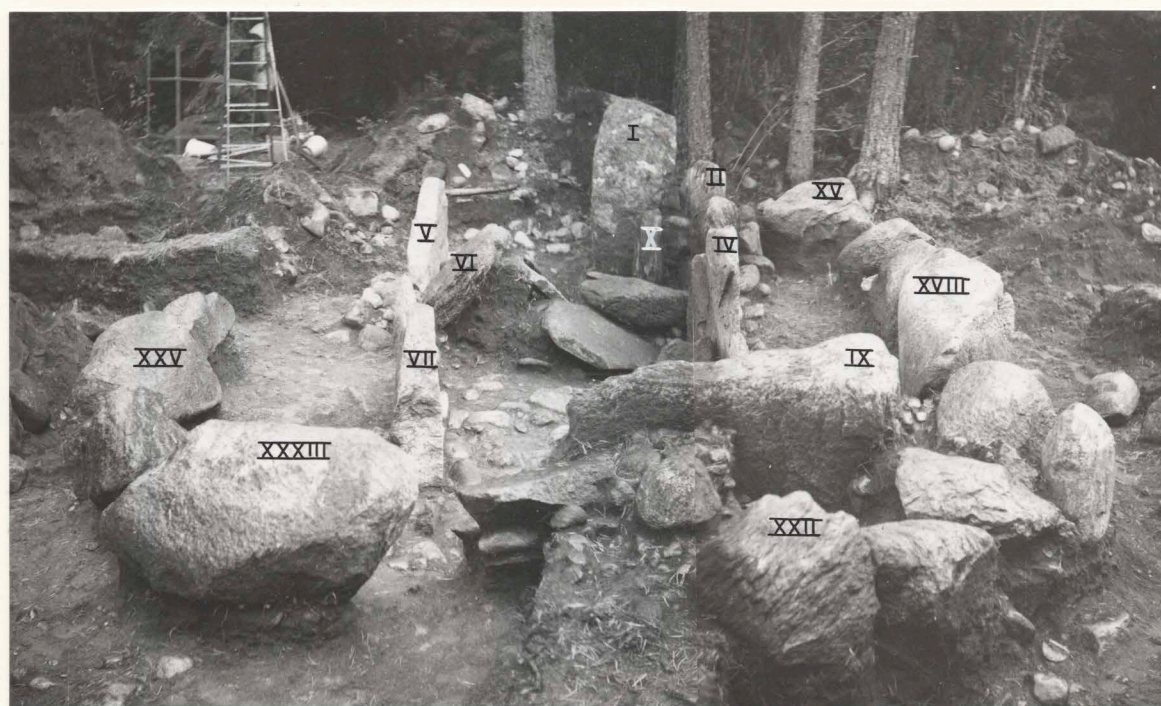

Fig 23

Hällkistan från norr.

The gallery-grave seen from the north.

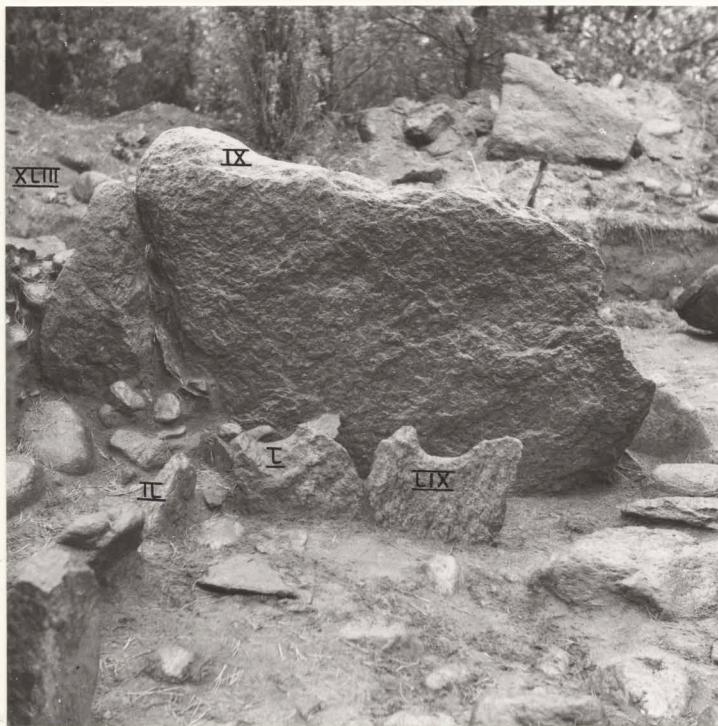

Fig 24

B 5994

Norra gavelhällen och de två norra upptill tillhuggna små hällarna i kammaren, från söder.

The north end slab and the two small northern slabs with shaped tops in the chamber. View from the south.

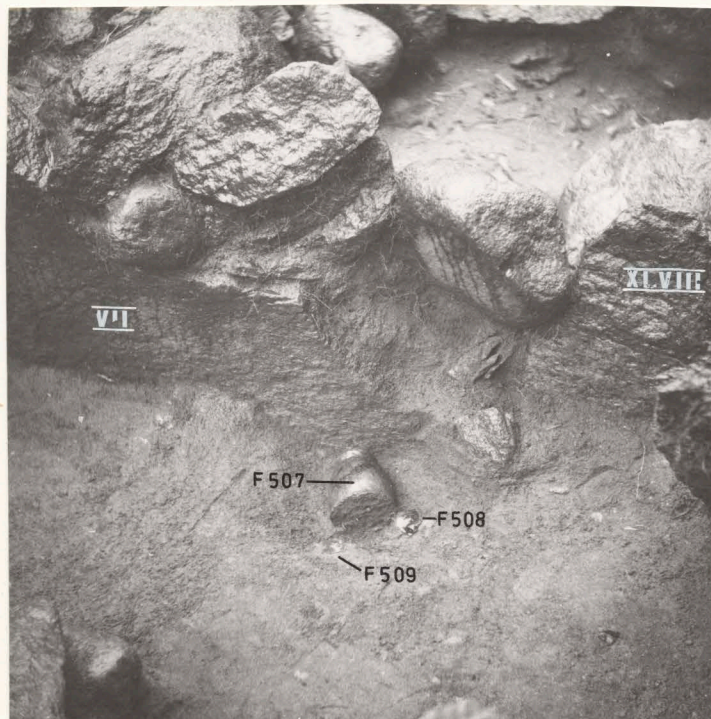

Fig 25

B 5995

Stenarna i botten på kammaren samt tre av de fyra tillhuggna små hällarna, från norr.

The stones on the floor of the chamber, and three of the four small shaped slabs. View from the north.

B5946

Fig 26

Lerkärlet fynd 507 in situ i kammaren,
från väster.

Pottery vessel find no. 507 in situ in
the chamber, as seen from the west.

B5997

Fig 27

Sex av de sju lerkärnen i kammarens botten,
från norr.

Six of the seven pottery vessels on the chamber
floor. View from the north.

Fig 28

B5998

Fig 29

B5999

Fig 30

Fig 31

Skala ca 1:8

Fig 28-31 De fyra upptill tillhuggna små hällarna i kammaren.

Fig 28 Sten L
 Fig 29 Sten LIX
 Fig 30 Sten LI
 Fig 31 Sten LX

Fig 28-31 The four small slabs with shaped tops in the chamber.

Fig 28 Stone L
 Fig 29 Stone LIX
 Fig 30 Stone LI
 Fig 31 Stone LX

Fig 32

B6002

Fig 33

B6003

Fig 34

B6004

Fig 35

B6005

Fig 36

B6006

Fig 37

B6007

Fig 38

B6008

Skala ca 1:2

Fig 32-38 De sju lerkärlen i kammaren.

Fig 32	Fynd 588	Fig 36	Fynd 537
Fig 33	Fynd 507	Fig 37	Fynd 560
Fig 34	Fynd 586	Fig 38	Fynd 613
Fig 35	Fynd 543		

Fig 32-38 The seven pottery vessels in the chamber.

Fig 32	Find 588	Fig 36	Find 537
Fig 33	Find 507	Fig 37	Find 560
Fig 34	Find 586	Fig 38	Find 613
Fig 35	Find 543		

Fig 39

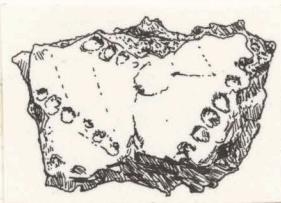

Fig 40

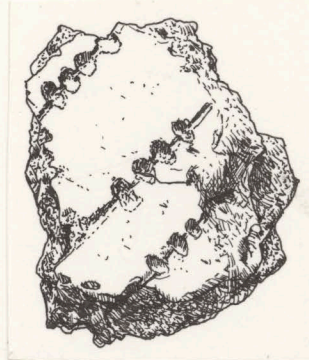

Fig 41

Fig 42

Fig 43

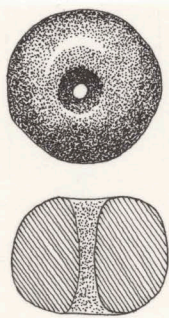

Fig 44

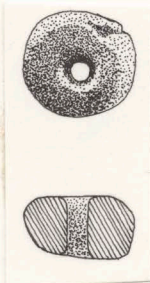

Fig 45

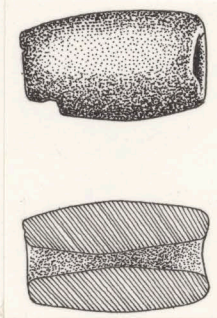

Fig 46

Fig 47

Skala 1:1

Fig 39-43 Ornerade krukskärvor

- Fig 39 Fynd 425, sanden under anl 1
 Fig 40 Fynd 726, under kantkedjan i anl 1
 Fig 41 Fynd 335, sanden under anl 1
 Fig 42 Fynd 725, under kantkedjan i anl 1
 Fig 43 Fynd 303, anl 16

Fig 44-47 Bärnstenspärlor

- Fig 44 Fynd 571, kammaren
 Fig 45 Fynd 615, kammaren
 Fig 46 Fynd 1, plundringsgropen
 Fig 47 Fynd 546, kammaren

Figs. 39-43 Decorated pot-sherds

- Fig. 39 Find no 425. The sand under structure 1
 Fig. 40 Find no 726, under the kerb in structure 1
 Fig. 41 Find no 335. The sand under structure 1
 Fig. 42 Find no 725, under the kerb in structure 1
 Fig. 43 Find no 303, structure 16

Figs. 44-47 Amber beads

- Fig. 44 Find no 571, chamber
 Fig. 45 Find no 615, chamber
 Fig. 46 Find no 1. Robber's pit
 Fig. 47 Find no 546, chamber

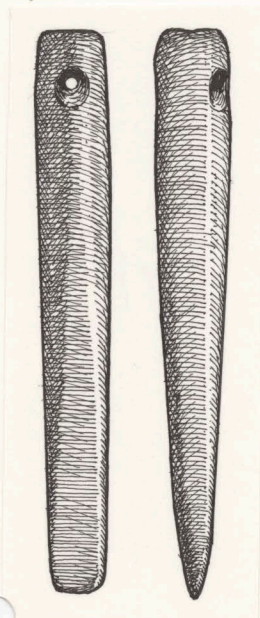

Fig 48

Skala 1:1

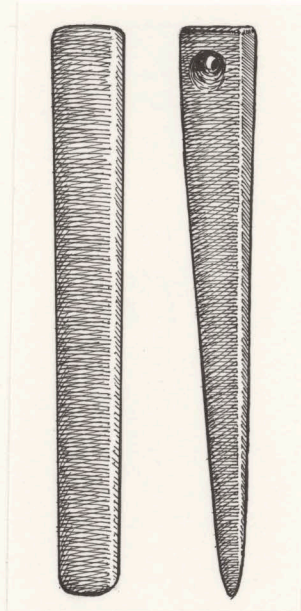

Fig 49

Skala 1:1

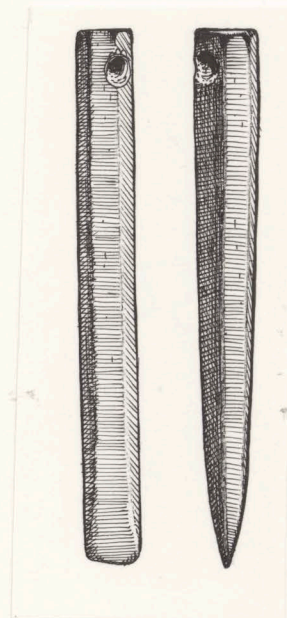

Fig 50

Skala 1:1

Fig 51

Skala 1:2

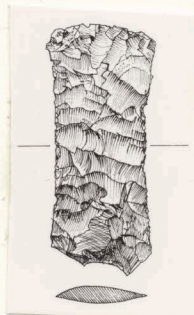

Fig 53

Skala 1:2

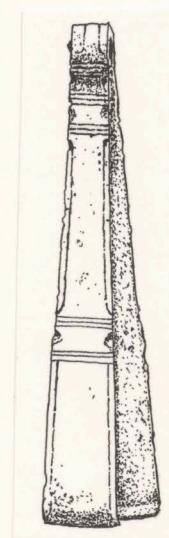

Fig 52

Skala 1:1

Fig 48-50 Skifferhängen, från kammaren.

Fig 48 Fynd 555

Fig 49 Fynd 565

Fig 50 Fynd 583

Fig 51 Dolk av flinta, fynd 633, kammaren.

Fig 52 Pincett av brons ornerad, fynd 168, småstenspackningen utanför kantkedjan.

Fig 53 Spjutspets? av flinta, fynd 1, plundringsgropen

Fig 48-50 Slate pendants from chamber.

Fig 48 Find 555

Fig 49 Find 565

Fig 50 Find 583

Fig 51 Flint dagger. Find no 633. Chamber.

Fig 52 Decorated bronze tweezers. Find no 168. Packing of small stones outside the kerb.

Fig 53 Flint spear-head (?). Find no 1. Robber's pit.

Fig 54

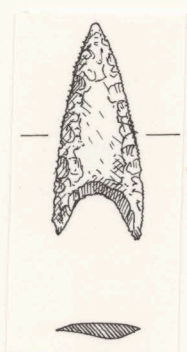

Fig 55

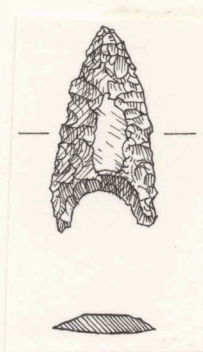

Fig 56

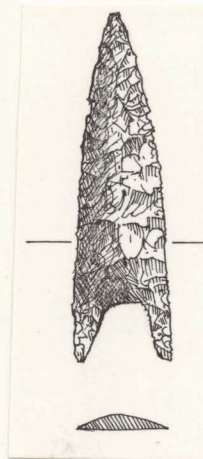

Fig 57

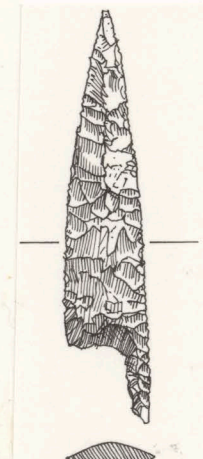

Fig 58

Fig 59

Fig 60 a

Fig 60 b

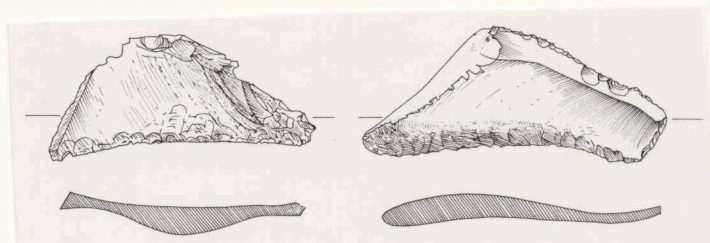

Fig 61

Fig 62

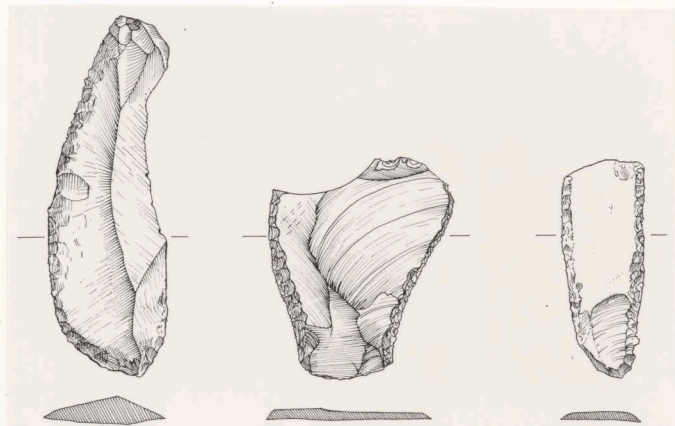

Fig 63

Fig 64

Fig 65

Fig 54-60 Pilspetsar av flinta Skala 1:1

Fig 54 Fynd 520, sanden under anl 1

Fig 55 Fynd 634, kammaren

Fig 56 Fynd 519, sanden under anl 1

Fig 57 Fynd 706, kammaren

Fig 58 Fynd 705, kammaren

Fig 59 Fynd 585, kammaren

Fig 60 Fynd 1, plundringsgropen

Fig 61-65 Tunna flintavslag med retusch, från kammaren. Skala 1:2

Fig 61 Fynd 531

Fig 64 Fynd 562

Fig 62 Fynd 591

Fig 65 Fynd 532

Fig 63 Fynd 514

Fig 54-60 Flint arrowheads

Fig 54 Find 520. The sand under structure 1

Fig 55 Find 634, chamber

Fig 56 Find 519. The sand under structure 1

Fig 57 Find 706, chamber

Fig 58 Find 705, chamber

Fig 59 Find 585. chamber

Fig 60 Find 1. Robber's pit

Fig 61-65 Retouched thin flint waste flakes found in chamber

Fig 61 Find 531

Fig 64 Find 562

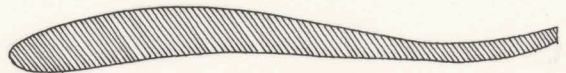
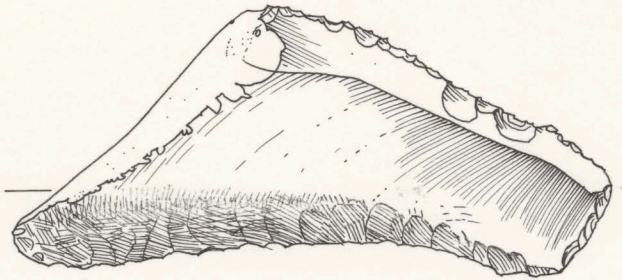
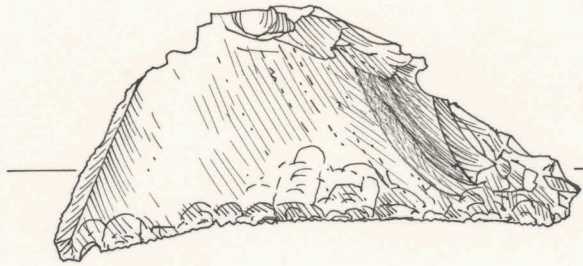
Fig 62 Find 591

Fig 65 Find 532

Fig 63 Find 514

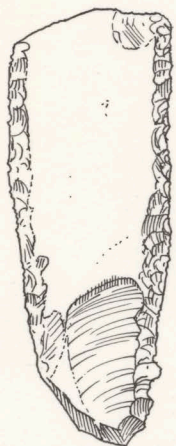
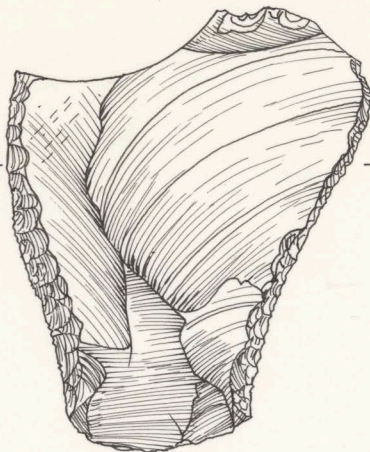
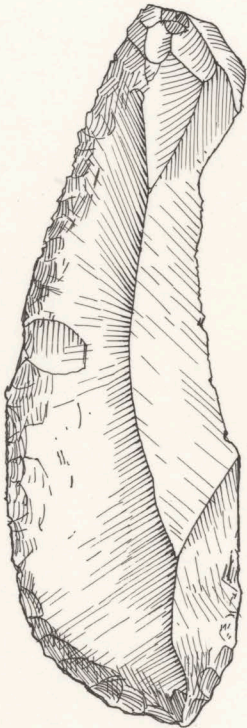
Skala 1:1
minokas 1:2

18.92

61

62

63

64

65

Kantkedja och kisthällar, fr S.

B6068

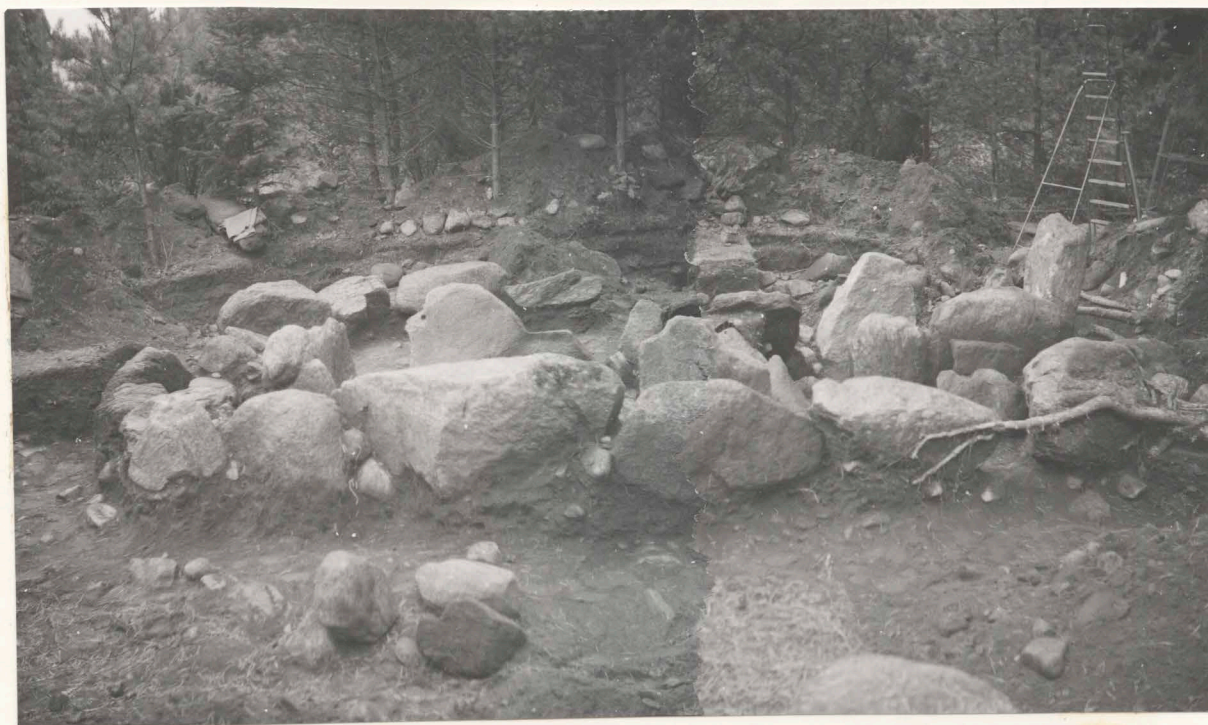
Rekonstruktion med tre av de små urholkade stenarna
in situ samt den fjärde upprest på sin troligen ur-
sprungliga plats, fr S.

B6069

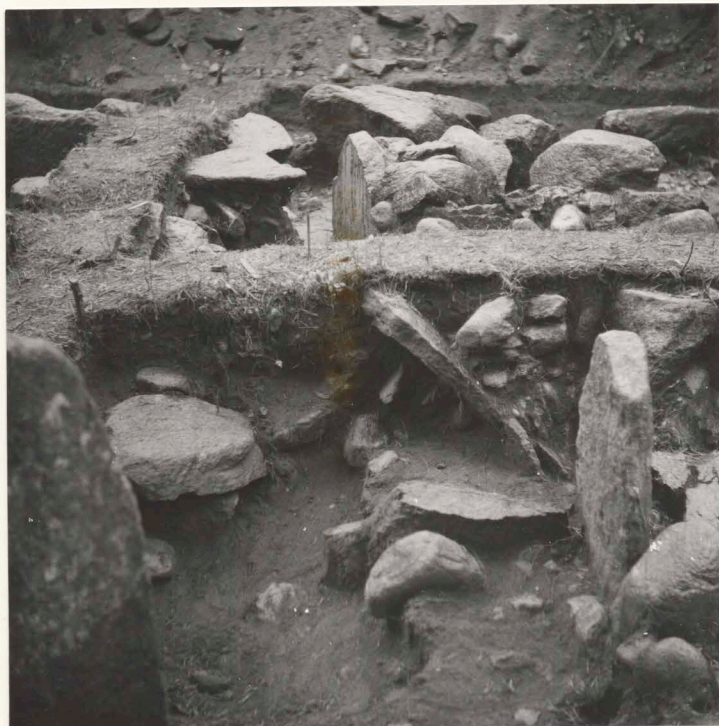
Östvästprofilen. V delen, N väggen med småstens-
packningen utanför kantkedjan, fr N.

B6090

Kantkedja och kisthällar, fr V.

B6091

Östvästprofilens S vägg i kistan med den lutande
häll VI, i förgrunden häll V och tvärhällen XLVI,
fr SS0.

B6072

Östvästprofilens norra vägg med bl a häll IV och den
lutande häll VI, fr N.

B6073

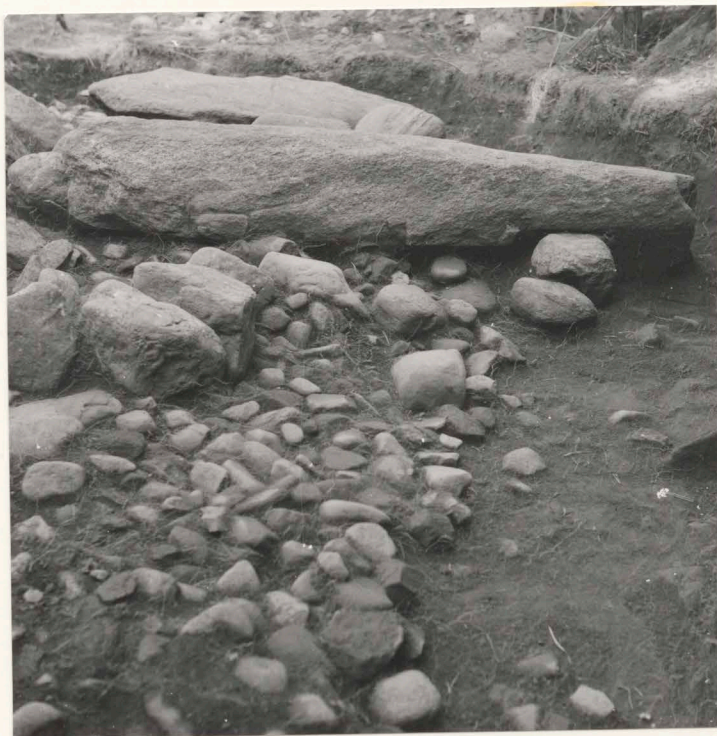
Det i stort sett stenfria sandlagret i kistan
(lager B) ovanpå det fyndrika lagret, fr SSV.

B6074

Häll XXX och XXXI med småstenspackningen klart in
under dem samt anläggning 5 mellan hällarna, fr N.

B6075

Småstenspackningen utaför kantkedjan i NO
kvadranten, fr S.

B6076

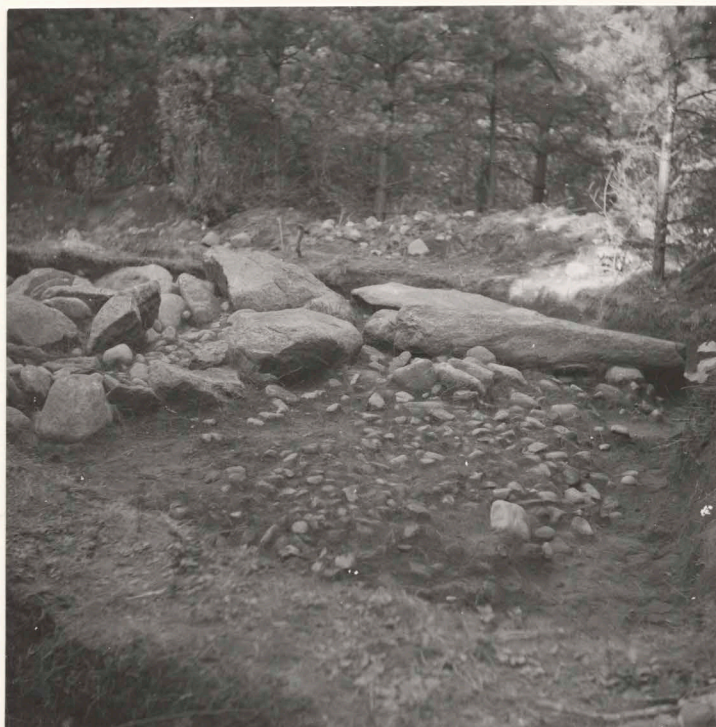
Pincetten, fynd 168, in situ bland stenarna
i småstenspackningen utanför kantkedjan, fr NN0.

B6077

Småstenspackningen utanför kantkedjan
i NV kvadranten, fr SV.

B6078

Småstenspackningen utanför kantkedjan i
NO kvadranten, fr S.

B6079

Stenpackningen av större stenar under små-
stenspackningen i område B4, fr N.

B6080

Småstenpackningen utanför kantkedjan i
SV kvadranten, fr SV.

B6081

Småstenspackningen mellan kista och kant-
kedja i område B7, B8, fr S.

B6082

Stenpackningen av större stenar under små-
stenspackningen i område B7, B8 samt i för-
grunden stenpackningen i område B9, fr S.

B6083

Efter avtorvning och första rensning, fr V.

B6084

Småstenspackningen mellan kista och kant-
kedja i område B4, B7, B8, fr NN0.

B6085

Översikt från öster. I förgrunden Djupedals-
gången.

B6086

Före undersökning. Häll I och sista plund-
ringsgropen, fr N0.

B6087